

**NECİB MAHFÛZ'UN SEMBOLİK ROMANLARINDAKİ
DİYALOGLARIN ARAPÇA ÖĞRETİMİNDE KULLANIMI**

Salih Akyüz

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
YABANCI DİLLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

NİSAN, 2018

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 6 (altı) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

Adı : Salih

Soyadı : Akyüz

Bölümü : Arap Dili Eğitimi

İmza :

Teslim tarihi : 25.04.2018

Türkçe Adı : Necîb Mahfûz'un Sembolik Romanlarındaki Diyalogların
Arapça Öğretiminde Kullanımı

İngilizce Adı : The Usage of Dialogues in Necîb Mahfouz's Symbolic Novels
in Arabic Teaching

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Salih Akyüz

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Salih Akyüz tarafından hazırlanan “Necîb Mahfûz’un Sembolik Romanlarındaki Diyalogların Arapça Öğretiminde Kullanımı” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Ethem POLAT

Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan: Doç. Dr. Osman DÜZGÜN

Arapça Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Turgut KOÇ

Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Erdiñ DOĞRU

Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Abdussamed YEŞİLDAĞ

Arapça Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 25/04/2018

Bu tezin Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma Yel

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

.....

TEŞEKKÜR

Bu tezi hazırlama sürecinde başta danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Ethem POLAT olmak üzere, akademik formasyon kazandıran Prof. Dr. Rahmi ER, Prof. Dr. Musa YILDIZ, Prof. Dr. M. Faruk TOPRAK, Prof. Dr. Nurettin CEVİZ, Prof. Dr. Mehmet Hakkı SUÇİN, Prof. Dr. Bedrettin AYTAÇ, Doç. Dr. Kemal TUZCU, Doç. Dr. Osman DÜZGÜN ve Dr. Öğr. Üyesi Erdiñ DOĞRU'ya, motivasyonuma her zaman ivme katan ve kıymetli yardımlarından mahrum etmeyen Yusuf YALANIZ ve Muhammed Atalay ATMACA'ya, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ve bana sabırla katlanan babama, anneme ve eŐime teşekkür ederim.

Salih AKYÜZ

NECİB MAHFÛZ'UN SEMBOLİK ROMANLARINDAKİ DİYALOGLARIN ARAPÇA ÖĞRETİMİNDE KULLANIMI

Yüksek Lisans Tezi

Salih Akyüz

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Nisan, 2018

ÖZ

Dil, ait olduğu toplumun kültüründen ayrı düşünülemez. Dilin öğretiminde ise eş zamanlı olarak bir kültür aktarımı da olmalıdır. Bu ise bir yapısal bütünlüğe vurgu yapmaktır. Bu tezde romanın dil öğretimine sağladığı katkı çalışılmıştır. Örnekleme olarak da Modern Arap Edebiyatı'nın en önemli isimlerinden olan Necîb Mahfûz'un Sembolik Romanları üzerinde çalışma yapılmıştır. Çalışmaya, edebi eserlerin dil öğretiminde sağlayacağı faydanın açıklanmasıyla başlanmıştır. Ardından ise kısaca Necîb Mahfûz'un hayatı ve edebi kişiliği hakkında bilgi verildikten sonra araştırmaya konu olan Sembolik Romanların diyalogları çalışılmıştır. Romanlarda yer alan diyaloglar "Hitap, Selamlama ve Komut İfadeleri", "Sıfat, İsim-Sıfat Tamlamaları", "Argo Kullanımlar", "Kalıp Cümleler ve Deyimsel İfadeler", "Hayret ve Şaşkınlık İfadeleri", "Alkış-Kargış ve Halk Dili Kullanımlar", Eşdizim Yapılar" olmak üzere birçok başlık altında değerlendirilmiştir. Bu vesileyle diyalog cümlelerin dil öğretimine renk katacağı ve fayda sağlayacağı vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler : Yabancı Dil Öğretimi, Edebi Metin, Necîb Mahfûz,

Sayfa Adedi : 84

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Ethem Polat

**THE USAGE OF DIALOGUES IN NECİB MAHFOUZ’S SYMBOLIC
NOVELS IN ARABIC TEACHING**

M.A. Thesis

Salih Akyüz

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

April, 2018

ABSTRACT

Language can not be considered apart from the culture of the society to which it belongs. In the teaching of language, there must be a simultaneous cultural transfer. This is to emphasize a structural unity. In this thesis, the contribution of the novel to language teaching is studied. As a sample, Symbolic Novels of Necîb Mahfouz, one of the most important names of Modern Arabic Literature, were examined. It began by studying the benefits of literary works in language teaching. Then, briefly, the dialogues of the Symbolic Novels which were subject to the investigation were examined after being informed about the life and literary personality of Necîb Mahfouz. The dialogues in the novels were examined under many headings such as “Appealings, Greetings and Command Expressions”, “Adjective, Name-Adjective Completions”, “Slang Uses”, “Patterns and Expressions”, “Surprised and Surprised Expressions”, “Prayer-Curse and Folk Language Usages”, “Syndicate Construct”. It was thus emphasized that dialogue cues would provide color and benefit to language teaching.

Key Words : Teaching Foreign Language, Literary Text, Necîb Mahfouz
Page Number : 84
Supervisor : Asst. Prof. İbrahim Ethem Polat

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ	v
ABSTRACT	vi
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	8
1.2. Araştırmanın Amacı	8
1.3. Araştırmanın Önemi	9
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	10
1.5. Araştırmanın Varsayımları.....	11
1.6. İlgili Araştırmalar	11
BÖLÜM II.....	13
YÖNTEM.....	13
2.1 Araştırmanın Modeli.....	13
2.2 Evren ve Örneklem	13

2.3	Verilerin Toplanması	13
2.4	Verilerin Analizi	14
BÖLÜM III		15
YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE EDEBİ METİNLERİN ÖNEMİ		15
BÖLÜM IV		19
SEMBOİK ROMANLAR VE DİYALOGLARIN KULLANIMI.....		19
4.1.	Necîb Mahfûz'un Hayatı	19
4.2.	Edebi Hayatı ve Sembolik Dönem	20
4.3.	Diyalog Cümlelerinin Örnek Kullanımları.....	21
4.4.	Hitap, Selamlama ve Komut İfadeleri.....	22
4.4.1.	Hırsız ve Köpekler – 1961 (اللص والكلاب)	24
4.4.2.	Kırlangıçlar ve Sonbahar – 1962 (السمان والخريف)	25
4.4.3.	Yol – 1964 (الطريق)	25
4.4.4.	Dilenci – 1965 (الشحاذ).....	26
4.4.5.	Nil Üzerinde Gevezelik – 1966 (ثرثرة فوق النيل).....	27
4.4.6.	Miramar – 1967 (ميرامار).....	28
4.5.	Sıfat, İsim ve Sıfat Tamlamaları Kullanımları.....	28
4.5.1.	Hırsız ve Köpekler – 1961 (اللص والكلاب)	30
4.5.2.	Kırlangıçlar ve Sonbahar – 1962 (السمان والخريف)	30
4.5.3.	Dilenci – 1965 (الشحاذ).....	31
4.5.4.	Nil Üzerinde Gevezelik – 1966 (ثرثرة فوق النيل).....	33
4.5.5.	Miramar – 1967 (ميرامار)	34
4.6.	Argo İfadeler.....	34
4.6.1.	Hırsız ve Köpekler – 1961 (اللص والكلاب)	36
4.6.2.	Kırlangıçlar ve Sonbahar – 1962 (السمان والخريف)	36

4.6.3. Yol – 1964 (الطريق)	37
4.6.4. Dilenci – 1965 (الشخّاذ)	37
4.6.5. Nil Üzerinde Gevezelik – 1966 (ثرثرة فوق النيل)	38
4.6.6. Miramar – 1967 (ميرامار).....	39
4.7. Kalıp Cümleler ve Deyimsel İfadeler	39
4.7.1. Hırsız ve Köpekler – 1961 (الرص والكلاب)	41
4.7.2. Kırlangıçlar ve Sonbahar – 1962 (السمان والخریف)	42
4.7.3. Yol – 1964 (الطريق)	45
4.7.4. Dilenci – 1965 (الشخّاذ).....	45
4.7.5. Nil Üzerinde Gevezelik – 1966 (ثرثرة فوق النيل).....	49
4.7.6. Miramar – 1967 (ميرامار)	52
4.8. Hayret ve Şaşkınlık İfadeleri.....	53
4.8.1. Hırsız ve Köpekler – 1961 (الرص والكلاب)	54
4.8.2. Kırlangıçlar ve Sonbahar – 1962 (السمان والخریف)	55
4.8.3. Yol – 1964 (الطريق)	55
4.8.4. Dilenci – 1965 (الشخّاذ).....	56
4.8.5. Nil Üzerinde Gevezelik – 1966 (ثرثرة فوق النيل).....	57
4.8.6. Miramar – 1967 (ميرامار)	59
4.9. Alkış/Kargış ve Halk Dili Kullanımlar	60
4.9.1. Hırsız ve Köpekler – 1961 (الرص والكلاب)	61
4.9.2. Kırlangıçlar ve Sonbahar – 1962 (السمان والخریف)	63
4.9.3 Yol – 1964 (الطريق)	63
4.9.4. Dilenci – 1965 (الشخّاذ).....	64
4.9.5. Nil Üzerinde Gevezelik – 1966 (ثرثرة فوق النيل).....	65
4.9.6. Miramar – 1967 (ميرامار)	66

4.10. Eşdizim Yapılar	69
4.10.1. Hırsız ve Köpekler – 1961 (الرص والكلاب)	69
4.10.2. Kırlangıçlar ve Sonbahar – 1962 (السمان والخريف)	70
4.10.3. Dilenci – 1965 (الشحاذ).....	71
4.10.4. Nil Üzerinde Gevezelik – 1966 (ثرثرة فوق النيل).....	74
BÖLÜM V	77
SONUÇ	77
KAYNAKLAR.....	84

BÖLÜM I

GİRİŞ

Toplum dil, tarih, coğrafya, kültür, din vb. gibi birbirinden bağımsız duran, ama görünenin aksine aralarında çok daha güçlü ve karmaşık bağlar bulunan birçok farklı unsurun bir araya gelmesi neticesinde oluşmaktadır.

Toplum olgusunu ortaya çıkaran en nitelikli gerçek, insanın varlığıdır. Bütün varlıklar açısından bakıldığında görüleceği gibi toplum da anlamını ancak insanın varlığı ile elde etmektedir. Dünya, içindeki bütün mevcutlarla beraber sadece insanla birlikte kıymet kazanmaktadır. İnsan unsuru yok kabul edildiği zaman, yeryüzünde herhangi bir anlamdan bahsetmek oldukça güç bir hal alacaktır.

İnsan varlığının yanı sıra, toplumun oluşabilmesi için belli bir coğrafyaya da ihtiyaç duyulmaktadır. İnsanların çeşitli yönleri itibariyle paylaştıkları coğrafya, insanlar arasında bir bağ oluşturmaktadır. Coğrafya, insanları birbirine bağladığı ve birbirleriyle ilişkilendirdiği gibi, aynı zamanda insanları kendisine de bağlamakta ve kendisine bağlı yaşayan insanlarla ortak bir yön oluşturmaktadır.

Coğrafya unsurunun yanı sıra mutlaka zikredilmesi gereken bir diğer konu ise, tarih olgusudur. Tarih, şüphesiz ki toplumu oluşturan bağlar arasında en önemli ve en özellikli olarak ortaya konulması gereken faktörler arasında zikredilmelidir. Ortak bir tarih olgusu geliştirememiş toplulukların, ne kadar aynı coğrafyayı paylaşsalar dahi, bir ve bütün toplum görüntüsü verebilmeleri mümkün görünmemektedir. Bir seyir içerisinde aynı olaylara sevinemeyip aynı olaylara üzülemeyen bir toplumun, birlik ve bütünlüğünden bahsetmek oldukça güçtür.

Birbirinden farklı görevleri ve konumları olan bu faktörlerin ayrı ayrı değerlendirilmeleri bir anlam ifade etmemektedir. Toplumun oluşabilmesi, bir vücut haline gelerek bir anlam kazanabilmesi için son derece gerekli olan bu maddelerin bir kategoride buluşmaları, tek bir anlam kazanmaları ve tek bir anlam ifade etmeleri gerekmektedir. Bu noktada ifade etmek gerekir ki, insan, coğrafya ve tarih kavram parçacıklarını bir araya getirebilecek, tek bir anlam kazanmalarını sağlayacak yegâne unsur ise dildir.

Dil, toplumun temel yapı taşlarından belki de en önemlisidir. Medni (2010, s.32), dilin, onu kullanan toplumun ekinini yansıtan bir ayna durumunda olduğunu ifade etmektedir. İnsanlar, sadece aynı coğrafyayı ve aynı tarihi paylaşmakla bir bütün olmuş olmazlar. Aynı coğrafyanın ve tarihin yanı sıra aynı dili de paylaşmaları gerekmektedir. Erişek ve Yücel (2002), makalelerinde dili tanımlarken, aynı toplulukta yaşayan ve aynı ulustan olan insanların anlaşabilmelerini sağlayan en gelişmiş bildirişim aracı olduğunu ifade etmektedir. Medni (2010, s.32), bilgi birikiminin kaynağının dil olduğunu vurgulamaktadır. Buradan da anlaşıldığı gibi dilin vazifesi, toplumu oluşturan etmenleri bir arada tutmak, aralarındaki diyalogu oluşturmak ve anlamlı bir bütün görünümünü vermelerini sağlamaktır.

Bütün bu vazifeleri görebilmesi ve anlamlı bir yapı ortaya çıkarabilmesi için gerekli olan ve dilin de özellikleri arasında bulunan hususun ise dilin canlılığı olduğu ortaya çıkmaktadır. Erişek ve Yücel (2002), makalelerinde bu konuya da özellikle değinmiş, dilin toplumsal bir varlık olduğu ve canlılık özelliği gösterdiği hususlarını da detaylı olarak izah etmektedir. Dolayısıyla dilin, toplumun bütün fertlerini birbirine bağlayan, aynı kavramlara aynı manaları yüklemelerini sağlayan canlı bir araç olduğu ortaya çıkmaktadır.

Dili tanımlarken ve ihtiva ettiği anlamı ortaya koyarken oldukça farklı yorumlar ve tanımlamalar ortaya çıkmaktadır. Konuşma, toplum fertlerinin anlamlarında anlaşma sağladıkları, iletişim kurabilmek için kullandıkları ve sistemli ses sembolleriyle gerçekleştirdikleri iletişimin adıdır (Tu'ayma'dan aktaran Doğan 1996, s.11). Doğan (1996, s.11), dili tanımlarken, “mekanik cümlelerden oluşan, birbirini tamamlayan birimlerden derlenmiş tam ve mükemmel sistemdir” ifadelerini kullanmıştır.

Dil, toplumu oluşturan farklılıklar ne kadar fazla olursa olsun, hep birlikte oluşturulan renk cümbüşünü gözler önüne seren tılsımlı bir birleştiricidir. Aynı zamanda dil, konuşulduğu toplumun yaşam özelliklerinin hemen hemen bütününe sahip olmakta, adeta tek başına bir

toplumu yansıtmaktadır. Bu yönüyle kültürün oluşması ve aktarılması açısından da bir taşıyıcı olmaktadır. Aksan'ın (1990, s.13) tanımlamasıyla dil, milletleri oluşturan, geçmişle geleceğe bağlayan en güçlü bir kültür bağı olduğu gibi, söze dayanan bütün sanatların da hammaddesi ve ürünüdür. Dolayısıyla insan, doğanın ve kendisinin farkına varabilmesini ve bunları değiştirebilmesini dil sayesinde gerçekleştirebilmiştir (Erişek ve Yücel, 2002).

Dilin bir toplum içindeki rolünün ifade edildiği ölçülerde büyük olması, toplumlar arası ve medeniyetler ötesi rolünün de aynı oranda büyük olmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Belki de dil, milletlerin kendilerini ifade etmeleri, var oluşlarını özellikli kılan unsurları tanıtmaları ve başka milletleri de anlamlandırabilmeleri açısından en nitelikli tanımlama unsurudur.

Bir toplum ve medeniyet açısından bu denli öneme sahip olan dilin öğretiminin de, bütün bu hassasiyetler ışığında düşünüldüğünde, bir toplum açısından ne anlama geldiği daha kolay saptanabilecektir.

Bir toplumu başka bir topluma karşı farklı veya benzer kılan bütün özelliklerin ve ayrıcalıkların tanıtılarak nesillere aktarılması, hiç şüphesiz dil sayesinde gerçekleşmektedir. Bu yönü itibariyle dil, kendi milletinin gelecek nesillerine kendi kültürünü ve toplumsal yapısının dinamiklerini aktarmasının yanı sıra, başka milletlere de bu hususları en sağlıklı şekilde tanıtmaya eylemini gerçekleştirmiş olacaktır.

Bütün ulusların dilleri, kendi toplumsal yapıları açısından büyük öneme sahip olmalarının yanı sıra, bir dünya arenası içerisinde de bütün ulusların birbirlerini anlamalarını ve anlamlandırmalarını mümkün kılmak gibi son derece önemli ve küresel bir görevi de ifa etmektedir. Bu görev, belki de canlılığın ve toplumsal hayatın bir arada ve beraberce sürüp gitmesinin bir numaralı etkeni olarak durmaktadır.

Küresel açıdan değerlendirildiğinde, dünya dillerinin ilk aşamada birbirine son derece yabancı olabileceği kolaylıkla idrak edilecek bir gerçektir. Netice itibariyle farklı simgelere farklı anlamlar yükleyen, farklı sembolleri farklı kelimelerle tanımlayan dillerin ilk defa buluşmaları anını, “yabancılık” dışında bir kelimeyle izah edebilmek mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla küresel ölçekte düşünüldüğünde, dil tanımlamasını detaylandırmak ve tam olarak izah edebilmek adına mevcut bilgiler ışığında yabancı dil ifadesini de izah etmek gerekecektir.

Yabancı dil, bir yönü itibariyle ulusal sınırları içeren dilin evrensel sınırlara açılması, ulusal kültürün ise evrensel kültür ile buluşması anlamına gelmektedir. Sosyal hayatın hemen her alanında etkisini artırdığını gördüğümüz küreselleşmenin, dil konusunda da aynı oranda etkin olduğunu tespit etmekteyiz. Küreselleşmenin de etkisiyle birbirine daha da yaklaşmakta olan toplumların, gerekli irtibatı kurabilmeleri için aşmaları gereken ilk engelin, yabancı dil olduğu ortaya çıkmaktadır.

Yabancı dil, kendi kültürünün özelliklerini bünyesinde barındırdığı için yabancı bir dil öğrenmenin, aynı zamanda dilin kültürünü de öğrenmek anlamına geldiği görülecektir. Yabancı dil öğrenimi sebebiyle, sosyal hayatın kapsadığı bütün noktalar hususunda daha doğru ve daha doyurucu bilgi edinme imkânı ortaya çıkmaktadır. Böylece uluslar, birbirlerini daha iyi anlamakta, kavramlara yükledikleri anlamları daha doğru tespit etmektedir. Bu etkileşim aynı zamanda toplumları çok kültürlülüğe doğru hızlı adımlarla ilerletmiş olacaktırlar (Polat, 1993).

Kültürler arası geçişliliği artırması ve yabancı dilin ait olduğu kültürü daha doğru aktarması adına da yabancı dil öğretimi oldukça önemlidir. Yabancı dilin bu yönü, toplumları kapalı olmaktan da kurtarmaktadır. Kapalı toplum özelliğinin kaybolması, insanların daha kolay ve önyargısız irtibat kurmalarını sağlamaktadır. Önyargılardan uzak olmak daha az kaygıya sebep olacağından, netice itibariyle daha güçlü ilişkilerin gelişmesi sağlanmış olacaktır.

Farklı dilleri kullanan ve iletişim ihtiyacı duyan iki insan arasında gerçekleşen ilk diyalogla başlayan yabancı dil öğrenim ihtiyacı, günümüze kadar kıymetini artırarak süregelmiştir. Çeşitli dönemlerde farklı tekniklerin kullanıldığı bilinen yabancı dil öğretiminde, özellikle yakın tarihte görece daha fazla teknik ve yöntem kullanılmaktadır. Bazı uygulamalarda sadece anlam aktarımı gerekli görülürken, bazı uygulamalarda ise anlamın kültürle beraber aktarımı önem kazanmıştır.

Konusu ve konumu bakımından yabancı dil öğretimi, toplumsal ve bilimsel gelişmelere, toplumu oluşturan bireylerin yabancı dile biçtikleri değerlere koşut olarak içerik, yöntem araç ve gereç açısından büyük değişikliklere uğramaktadır (Erişek ve Yücel, 2002). Kişinin öğreneceği veya öğreteceği dile verdiği anlam, öğrenim ve öğretim şeklini de değiştirmektedir.

Yakın dönemle beraber ortaya çıkan uygulamalar incelendiğinde, özellikle batı dillerinin öğretim süreçlerinde, farklı teknik ve yöntemlerin uygulandığı ve çeşitli uygulamaların bu şekilde test edildiği ortaya çıkmaktadır. Özellikle 1980'li yılların, bu açıdan bakıldığında oldukça verimli geçtiği gözlemlenmektedir. Bu dönemle beraber özellikle batı dillerinin öğretiminde yazınsal metinlerin yeri ve önemi artmıştır (Polat, 1993). Bu noktada gerçekleşen yeni metot ve uygulamalar, şüphesiz farklı yönelim ve arayışların sonuçları olarak ortaya çıkmaktadır.

Uyanık ve Uslu (2013), özellikle son yıllarda kültür aktarımını ve öğrenci merkezliliği odak noktaya yerleştiren yaklaşımların arttığını ve yabancı dil öğretimine yeni boyutlar getirdiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda ortaya çıkan yenilikler, dilin kalıcılığını da gündeme getirmiştir. Dilin kalıcılığını sağlamak, dil becerilerini bütünüyle öğrenmeyi gerekli kılmaktadır. Bu da elbette öğrenci merkezli bir öğretimin ve önbilgilerden istifade edilmiş bir aktarımın gerekliliğini gözler önüne sermektedir.

Yabancı dil öğretimini daha etkin kılmak ve hedef dilin bütün özellikli noktalarına daha sağlıklı bir şekilde ulaşmayı sağlamak adına son dönemde çok sayıda çalışma yapılmıştır. Yapılan bütün çalışmalar, yabancı dil öğrenimini kolaylaştırmak, yaşanabilecek muhtemel zorlukları asgariye indirmek için çözüm yolları aramak üzere yoğunlaşmaktadır (Doğan, 1996, s.v). Öğrenciyi merkeze almak ve ders sırasında öğrenciyi daha fazla etken pozisyona taşımak, bu çalışmaların odak noktasını oluşturmaktadır. Çünkü ancak bu şekilde sağlıklı bir öğrenme gerçekleşecek ve bilginin kullanılabilirliği ve kalıcılığı tam olarak sağlanmış olacaktır.

Yapılan çalışmalar neticesinde ulaşılan hususlardan bir tanesi ise edebi metinlerin öğretime olan olumlu katkısıdır. Yazınsal metinler, bir toplumun kültürünü, tarihini, duygu ve düşüncelerini, dilini ve aynı zamanda bu dilin kullanım şekli yansıtmaktadır (Uyanık ve Uslu, 2013). Yazınsal metinlerin bu gibi yönlerinde istifade etmek adına çalışmalar yapılmaktadır. Yazınsal metinler aracılığıyla kalıcı öğrenmenin de gerçekleşebileceği ve öğrencinin ihtiyaç duyduğu güdülemenin de sağlanabileceği düşünülmektedir.

Yabancı dil öğretiminde gerek kelime dağarcığını geliştirmek, gerekse de öğrencinin dilin yapısal bütünlüğünü daha doğru görmesini sağlamak adına yazınsal metin eşliğinde ders işlenmektedir. Günlük diyalogların öğrenilmesi ve yeni öğrenilen kelimelerin cümle içindeki konumunu doğru tespit edebilmek adına fayda sağlayan bu çalışma, öğrencinin

yabancı dile güdülenmesine de katkı sağlamaktadır. Metin eşliğinde yapılan yabancı dil öğretimi öğrenciyi daha aktif kılacak ve iç motivasyonunun sağlanması adına katma değer oluşturacaktır.

Geleneksel dil öğretiminde kullanılan metinler, anlık üretilen, kurmaca ve öğrencinin dil bilincine çok da katkı sağlamayacak cümlelerden oluşmaktadır. Bu durum da öğrencinin derse adapte olmasını güçleştirmekte ve algısını zayıflatmaktadır. Son dönemlerde yapılan çalışmalar ve araştırmalar, ders sırasında kullanılan bu metinlerin edebi değeri yüksek eserlerden derlenmesinde çokça fayda olduğunu ortaya koymaktadır. Dilin tüm zenginliklerini yansıtan örnek yazarların yapıtlarından seçilecek cümleler, öğrenci için daha uygun olacaktır.

Hedef dilde yazılmış edebi bir eserden alınacak örnek cümlenin, öğrenci açısından son derece besleyici ve motive edici olduğu aşikârdır. Edebi eserlerin aynı zamanda otantik motifler de barındırıyor olması, öğrenciye dil ile beraber aynı zamanda hedef dilin kültürünün de kapılarını aralamaktadır. Edebi eserler, genel eğitimsel değerlere de sahip olmasının bir yansıması olarak, öğrenciye bilinç kazandırmaktadır.

Edebi bir eserin yapısal bütünlüğü ve kavrayıcılığı, tam öğrenme açısından itici bir güç olmaktadır. Öğrencinin yorum yetisini geliştirmekle kalmayıp, aynı zamanda hoş vakit geçirmesine fırsat verecek ve yeni öğreneceği yabancı dili eğlenerek öğrenmesini sağlayacaktır. Bu yönü itibarıyla de kurmaca bir metin çalışmasından ziyade, edebi bir eserle yapılacak çalışma, en üst düzeyde istifade edilebilecek bir dil becerisi kazanımına zemin oluşturacaktır (Lazar'dan aktaran Cibaroğulları. 2007, s. xiv).

Edebi eserlerin dil öğretiminde kullanılma oranı her geçen yıl artarak devam etmektedir. Birbirinden ayrılması asla mümkün görünmeyen dil ve edebiyatın bu ahenkli birlikteliğinin etkisi, öğrenciler kadar öğretmenleri de etkilemekte, öğretim model ve tekniklerinin bu çerçevede güncellenme zarureti ortaya çıkmaktadır. Erişek ve Yücel (2002) dil öğretiminde eski ve yeni yönelimleri karşılaştırırken yaşanan serüveni, yazın otoritelerinden geniş metin sunumuna, öğrencinin nesne oluşundan özne oluşuna, yazar bakış açısından alılmama bakış açısına, zaman bağımsızlığından zaman bağımlılığına yapılan bir yolculuk olarak tanımlar.

Dil öğretiminde yaşanan bu değişimle beraber kısa hikâyeler, romanlar, şiirler, öyküler ve denemeler dil öğretiminde sıkça müracaat edilen kaynaklar durumuna gelmektedir. Bu da,

doğal olarak, bu alanda yapılan akademik çalışmalara yansıtmakta, bu vesileyle yapılan makale ve tez çalışmalarının daha farklı örnek çalışmalar üretmesine ve dil ğretiminde kullanılacak materyalleri arttırmasına vesile olmaktadır.

Dillerin genel yönelimleri ve çözüm arayışları adına ifade edilen bu konular çerçevesinde, ülkemizde de benzer uygulamalar ortaya konulmaktadır. Yalnız ne var ki, odak noktayı oluşturan diller genel anlamda batı dilleri olmaktadır. Gerek lke politikaları, gerekse de öğrenim kolaylığı açılarından dşnldğnde bu tespitin son derece yerinde olduğu düşünülebilir. Zira İngilizce, bilim dilinin %70'ini, haberleşme dilinin %80'ini, internet dilinin ise %90'ını tek başına sağlamaktadır (Cibaroğulları, 2007, s. xiii). Yabancı dil ğretimi söz konusu olduğu zaman bu gerekçeler sebebiyle özelde İngilizce, genelde ise batı dilleri bir kademe daha nde zikredilmekte, yapılan araştırmaların ve çalışmaların doğal yönünü oluşturmaktadır. Söz konusu araştırmaların örneklemine ve yönünü genellikle Avrupa dillerinin oluşturduğu, buna karşın özellikle Arapça örneklemelerinin sayısının yok denilecek bir lde yetersiz olduğu bir gerçektir. (Suin, 2007, s. 16).

Yakın zamana kadar batı dilleriyle mukayese edildiğinde, öğretilmesi sırasında daha fazla engelin olduğu varsayılan Arapça, potansiyeli oldukça fazla olmasına rağmen, talep grememekteydi. Özellikle ğretimde kullanılan metot ve teknikler, bir yabancı dil olarak Arapça'nın öğretimine uygun görülmemektedir (Doğan, 1996. s.v). Bu durum öğrencilerin dile hkimiyetlerini geciktirmekte, öğrenme güçlüklerinin ortaya çıkmasına sebep olmakta ve Arapça öğrenmek isteyen bireylerin arzularını gerekleştirmemesine zemin hazırlamaktadır.

İfade edilen olumsuzluklar sebebiyle hak ettiği ilgiden mahrum olan Arapça, özellikle son yıllarda gerek lisans ğrencilerinin sayısı, gerekse akademik alanda yapılan araştırmalar ve çalışmalar sebebiyle varlığını ciddi olarak hissettirmeye başlamış, özellikle doğu dillerinin parlayan yıldızlarından birisi olmuştur.

Özelde Arapça, genelde ise bütün dillerin ğretimi sırasında yaşanabilecek muhtemel zorluklar olduğu genel kabul görmüş hususlardandır. Yaşanan bu zorluklar bazen ğrenci kaynaklı olurken, bazen de ğretim model ve tekniğinin uygunsuzluğundan kaynaklanmaktadır. Bir taraftan öğrencinin güdülenmesini eksiksiz olarak sağlamak, diğer bir taraftan da model ve tekniği uygun olarak tespit etmek, öğrenme işlemini başarıya taşıyacaktır.

1.1. Problem Durumu

Araştırmanın problem durumunu, Necîb Mahfûz'un Sembolik Romanlarından 6 tanesinde yer alan diyalog cümlelerinin incelenmesi ve Arapça öğrenen bir öğrenciye günlük kullanımda ne şekilde fayda sağlayacağına tespiti oluşturmaktadır.

Edebi eserlerde yer alan diyalog cümleleri, dilin günlük kullanımına çok yakındır. Gün içinde çarşıda, hastanede, okulda, dost muhabbetinde, kısacası günlük hayatı kuşatan herhangi bir yerde kullanılabilir muhtemel cümleleri içermektedir. Bu kullanımlardan mutlaka öğretime yönelik de istifade edilmesi gerekmektedir. Çünkü sosyal hayatın içinde yer alabilecek diyalogların, kurmaca metinlerden ziyade, bizzat o dilin konuşulduğu kültür vesilesiyle öğrenilmesi daha isabetli olacaktır. Kültürün yansımalarının da en kolay bulunabileceği mecra olarak edebiyatı görmek mümkündür.

Bu doğrultuda yapılan son dönem akademik çalışmalarda edebi eserlerden yabancı dil öğretiminde ne şekilde istifade edilebileceği, günlük pratik kullanımına dönük örneklemelerden ne şekilde fayda sağlanacağı üzerinde çalışmalar yapılmaktadır. Bu tezin de problem durumunu Necîb Mahfûz'un ilgili romanlarında yer alan diyalog cümleleri oluşturmakta, öğretim sırasında onlardan ne şekilde istifade edilebileceği sorusu araştırılmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, "Edebi eserlerin dil öğretimine ne şekilde fayda sağlayacağı" sorusundan hareketle, edebi eserlerde yer alan diyalog cümleleri günlük konuşma diline örnek olarak göstermek ve pratik günlük ifadeleri edebi eserin de güdülemesiyle kalıcı hale getirmek sebebiyle yapılmıştır. Böylece yapılan çalışma edebiyat ile dil öğretimi arasında daha sıkı ve birbiriyle ilintili bir alaka oluşmasını sağlamak, öğrencilerin dil öğrenirken odaklanma sorunu yaşamamalarına ve edebiyata ilgi duyarak hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olmak adına kaleme alınmıştır.

Araştırmanın IV. bölümünde Necîb Mahfûz kısaca tanıtılmış, edebi kişiliği hakkında bilgi verilmiştir. Yazarın edebi altyapısı ortaya konulmuş, hayatından kesitler ifade edilmiş ve kendisini özellikli kılan hususlara işaret edilmiştir. Bu şekilde kaleme aldığı eserler ile

yazar arasında bir bağ kurulması kolaylaştırılmıştır. Bu, beraberinde yazarın eserlerinde ortaya koyduğu kültürel altyapının da daha kolay anlaşılmasına fırsat vermiştir.

Edebiyat ve dil öğretimi arasındaki bağlantı da ayrıca ifade edilmiştir. Edebi eserlerin dil öğretimine sağladığı faydalar tespit edilmiş ve seçilen örneklerle konu pekiştirilmiştir.

Diyaloglar bütünüyle değerlendirilmemiş, belli başlıklar halinde toparlanabilecek ve günlük hayatta en fazla kullanılabilecek cümleler seçilmiştir.

Bu çalışma ile yapılmak istenen şey, dil öğretimini daha etkin hale getirmek, kalıcılığını sağlamak, dil öğretimi ile edebiyatı ve kültürü arasında sarsılmaz bir alaka olduğuna vurgu yapmak, öğrencinin güdülenmesine katkıda bulunmak ve öğretim sürecini eğlenceli hale getirmektir. Bunu yaparken de kurmaca metinlerden mümkün olduğu kadar uzak kalıp, bizzat kültürün de bulunabileceği, en doğal ve en faydalı kullanımlara ulaşabilecek edebi eserlerden istifade edilmiş olacaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Özellikle çağdaşı olan dillerin çokça araştırılması, yeni öğretim tekniklerinin defalarca ve farklı formatlarda değerlendirilmiş olmasına rağmen, Arapça bu araştırmalardan ve çalışmalardan yoksundur. Ortaya konulan öğretim teknikleri, zihin algıları modern yapıya uygun bir şekilde değişen öğrenci profiline hitap edememekte, oluşan ihtiyacı giderememektedir. Yanlış metot uygulaması sebebiyle amacına ulaşamayan birey açısından Arapça öğrenimi isteğine ket vurulmakta, bir dil serüveni daha başlamadan bitmektedir.

Arapça, gerek alfabe farklılığı, gerekse dil öğretim yöntem ve metotlarının kendisine çok da fazla uyarlanmamış olması sebebiyle öğrenimi sırasında birçok sorunla karşılaşmaktadır. Bu sebepten dolayı bu çalışma diyalog cümleler üzerinde odaklanmış ve diyalog cümlelerinin dil öğretiminde kullanılmasını irdelemiştir.

Araştırma modern döneme ait olması ve modern bir konu çerçevesinde odak noktası oluşturması sebebiyle Modern Arap Edebiyatı muhatap alınmıştır. Modern Arap Edebiyatı'nın tartışmasız öncü yazarlarından ise Necîb Mahfûz'un Sembolik Romanları seçilmiştir.

Necîb Mahfûz, son dönem Arap Edebiyatına yön vermiş, çokça eserinin yanında birçok ülkeden genç edebiyatçıya ilham kaynağı olmuş, bir edebiyat eleştirmeninin ifadesiyle “Necîb Mahfûz’u kazanmış olan Nobel’i” Arap dünyasına hediye etmiş, son devrin kilometre taşı olabilecek derecede öneme sahip bir şahsiyettir. Arap dünyasının çok önemli sayılabilecek bir döneminde yaşamış, birçok önemli olaya çağdaşlık yapmasının yanı sıra, böyle hassas bir dönemde verilemeyecek kadar çok sayıda eser vermeyi başarmıştır.

Arapça öğretimi sırasında mutlaka cümleye ihtiyaç duyulacağı ve öğretimde kullanılan cümlelerin de sadece bir cümle olmasının ötesinde kültürü de yansıtması gerektiği göz önünde bulundurulursa, Necîb Mahfûz’un bu eserleri beklenenin de üzerinde bir fayda sağlayacaktır.

Kendisi de dilin bir ürünü olan edebiyatın dil öğretimine katkı sağlaması, dil öğretimine çok farklı bir boyut kazandıracaktır. Dilin edebiyat ile öğrenilmesi, öğrencinin bütünü görmesini sağlayacaktır. Daha önce sadece kalıp olarak dil bilgisine sahip olan öğrenci, edebiyat ile beraber dilin mantığına da yaklaşmış olacaktır. Bu çerçevede ufku açılan öğrenci, dil ile beraber kültürü de özümseyecek, dolayısıyla dilin konuşulduğu toplumu ve toplumun bütün kodlarını öğrenmiş olacaktır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma, edebi eserlerin kompozisyon gücünden, kültür varlığından ve söz kalitesinden istifade ederek dil öğrenimini kalıcı, faydalı, eğlenceli ve kaliteli hale getirmek amacıyla yapılmıştır.

Edebi eserler sadece roman alanında değil, hikâyeye, eleştiri, şiir, deneme ve birçok daha farklı alanda verilmesine rağmen bu çalışmanın konusu sadece roman olmuştur.

Çalışmaya konu olabilecek birçok yazar olmasına rağmen sadece Necîb Mahfûz çalışılmış ve Necîb Mahfûz’un da sadece Sembolik Romanlarının örnek olabilecek diyaloglarından eleme yapılarak sınırlı sayıda diyalog üzerinde çalışılmıştır.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

Nobel Edebiyat Ödülü alabilmiş ilk ve tek Arap edebiyatçı olan Necîb Mahfûz'un Sembolik Romanlarının Arapça'ya dair yeteri düzeyde kültür, dil bilgisi ve dil öğretimine güdüleyici özellik barındırdığı, bununla beraber Arapça öğretiminde öğrencinin dile hâkimiyetini artıracakları varsayılmaktadır.

1.6. İlgili Araştırmalar

“Edebi Eserlerin Dil Öğretiminde Kullanımı” genel konusu içerisinde daha önce de birçok çalışma yapılmıştır. Bu araştırmaların bir kısmı genel olarak edebiyatın dil öğretimine etkisini araştırırken, bir kısmı da bizzat belli bir yazarın veya belli bir eserin dil öğretimine etkisini konu edinmiştir.

Yapılan araştırmaların büyük bir kısmı Arapça dışında diğer dillerde yapılmıştır. Özellikle batı dilleri kapsamında yapılmış olan ilgili araştırmalar, ciddi bir oran oluşturmaktadır. Doğu dilleri konu olduğu zaman ne yazık ki kıyaslanmayacak derecede az çalışma bulunmaktadır.

Daha önce Arapça öğretimini başta olmak üzere bu konu özelinde kaleme alınan bütün çalışmaların temel odak noktasında, dil öğretimini daha etkin hale getirmek bulunmaktadır. Bir defa öğrenilip ardından unutulmuş veya konuşulmadıkça yok olmaya yüz tutmuş bir dil öğreniminde kurtuluş, dili kültürüyle beraber kalıcı hale getirmek, şüphesiz etkili bir dil öğretilimiyle gerçekleşecektir.

Yapılan araştırmalarla beraber özellikle dikkat edilen husus ise öğrencinin edilgen konumdan etken konuma doğru çekilmeye çalışılması ve odak noktasına öğrencinin konumlandırılması olmaktadır. Öğrenci dil öğretiminin nesnesi değil, öznesi olmalıdır tespiti, hemen hemen bütün çalışmaların son cümlesini oluşturmaktadır. Öğrenci merkezli oluşturulan bir dil öğretiminin, öğrenciyi daha özgür kılacağına, hedef dile ait bütün özellikli notalarına ulaşmasını sağlayacağına işaret edilmiştir. Dört temel dil beceri arasında zikredilen konuşma becerisinin bütünüyle öğrenilebilmesi, şüphesiz öğrenci merkezli bir çalışma ile tamamlanabilecektir.

Hedef dilin mensubu olduğu kültürün de öğrenilebilmesi, etkin dil öğretiminin bir diğer özellikli hususlarındandır. Dil öğretimini kültürden bağımsız düşünmenin mümkün

olmayacağı kanaati son yıllarda yapılan çalışmalarla ortaya konulan sonuçlardandır. Dil kültürün bir parçası olarak kabul edilir. Bu bütünün parçalanmasının ve irtibatsız hale getirilmesinin, herhangi bir parçadan beklenen verimin elde edilmesini engelleyeceği tezi, genel olarak kabul gören bir kanaattir.

Edebiyatın dil öğretimine kazandırdığı faydalar ifade edilirken, öğrenci motivasyonunu yükseltmesi de ayrıca ortaya konulmaktadır. Dil öğrenmesi beraberinde öğrencinin eğlenceli vakit geçirmesine de fırsat sağlanması vurgulanmaktadır. Bu durumun güdülenmeyi artırdığına ve bilginin kalıcı hale getirilmesine yardımcı olduğuna işaret edilmektedir.

BÖLÜM II

YÖNTEM

2.1 Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, model olarak nitel bir araştırma özelliği barındırmaktadır. Çalışma, konuyla alakalı metinlerin toplanması ve diyalogların konu bazlı tasnifi şeklinde gerçekleşmiştir.

2.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, yabancı dil öğretimini daha kalıcı kılmak, etkileyciliğini artırmaya yardımcı olmak ve gerekli güdülemeye zemin hazırlamak adına günlük kullanımlara örnek teşkil etmesi için bir edebi eserin diyalog cümlelerinden istifade etmek oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise, gerek almış olduğu Nobel Edebiyat ödülü sebebiyle, gerekse kaleme aldığı eserlerin güçlü dil yapısı sebebiyle Arap dünyası açısından edebi birikimi takdir edilen ve örnek alınan, yaşadığı dönemde derin izler bırakmış olan Necip Mahfuz'un Sembolik Dönem eserlerinde yer alan diyaloglar oluşturmaktadır.

2.3 Verilerin Toplanması

Veriler, ilgili dönemde kaleme alınan eserlerin temini şeklinde gerçekleşmiştir. Ayrıca edebiyatın dil öğretimine etkisi araştırılırken de geniş bir literatür taraması yapılmıştır.

2.4 Verilerin Analizi

Öncelikle dil öğretim yöntemleri hakkında genel bilgiler vermek maksadıyla ayrı bir bölüm oluşturulmuştur. Her bir yöntem ayrıca detaylandırılmıştır. Edebi eserlerin dil öğretimine sağlayacağı faydaların ifade edilmesi için de ayrı bir bölüm oluşturulmuş ve gerekçeleriyle beraber konu detaylandırılmıştır. Necîb Mahfûz'un hayatı genel hatlarıyla ifade edilmiş, "Sembolik Romanlar'ının" kaleme alındığı zaman aralığının özellikleri ortaya konulmuştur. Son olarak da seçilen diyalog cümleleri, genel olarak kullanım yer ve zamanlarına göre tasnife tabi tutulmuş, veri analizi tamamlanmıştır.

BÖLÜM III

YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE EDEBİ METİNLERİN ÖNEMİ

Yabancı dil öğretiminin, insanlık tarihi kadar eski olduğu bir gerçektir. Nasıl ve ne şekilde başladığı ve geliştiği konuları yakın döneme kadar kesin olmasa da günümüzde bu konuda herhangi bir zorluktan bahsetmek oldukça güçtür. Özellikle günümüzde yabancı dilin etkin bir şekilde öğretilmesi için yeni yöntem ve metot arayışı sürekli güncellenmektedir. Bu şekilde yabancı dil öğretiminin daha verimli, kalıcı ve zevkli hale getirileceği kabul edilmektedir.

Yeni yöntem ve metot arayışları kapsamında fayda sağlayacağı öngörülen bir diğer unsur da edebi metinlerdir. Hayatın her alanını kapsayan, insanın olduğu her yerde mutlaka var olduğu öngörülen edebiyat, şüphesiz dil öğretiminde de en özellikli kaynak durumunda olmaktadır.

Kendi varlığını oluşturmaya ve sürekli eser vermeye çalışan edebiyat, şüphesiz ki ait olduğu dilin en derin ve en özellikli yönlerini kullanmaktadır. Kendini ifade ederken olduğu gibi, anlaşılmaya çalışırken de içinde bulunduğu dilden bağımsız olarak bir şey yapmaya çalışmamaktadır. Bu kadar iç içe bulunan dil ve edebiyat, birbirlerinin varlığını kendilerini ifade etmek için kullandıkları gibi, bir diğerinin öğretimini etkin kılma hususunda da aynı işlevselliği göstermektedir.

Yakın döneme kadar dil öğretimi ve edebiyatın bir arada ve birbirlerinin tanımlanmasına ilişkin kullanımının, dikkate değer boyutlara ulaşmadığı görülmüştür. Uygulanması halinde çok büyük faydaların ortaya çıkabileceği bu birliktelik, yakın dönemde yapılan çeşitli çalışmalar vasıtasıyla yavaş yavaş gelişme göstermektedir. Dil öğretiminin bu vesileyle

daha kalıcı ve etkili olduğunun gözlemlenmesi, konu üzerinde yapılan araştırmaların boyutunu daha da artırmış ve bu alana yoğunlaşan çalışmaları daha da çeşitlendirmiştir.

Yabancı dil öğretiminde, birbirinden kopuk ve farklı kompozisyonlara ait cümlelerin birbiri ardınca öğretiminin tek başına bir fayda sağlayabileceği düşüncesi kabul görmemektedir. Böylelikle öğretimde kullanılan malzemenin öğrenci zihninde belli bir sabite oluşturmayacağı gibi, kopuk ve eksik bir öğrenme gerçekleşmiş olacaktır.

Tam öğrenmenin gerçekleşebilmesi için, anlatılan konunun kullanılan materyalle bir bütünlük arz etmesi, sunum şeklinin doğru tespit edilmesi gibi birçok farklı konunun da netleşmesi gerekmektedir.

Dil öğrenme, sözlü ve yazılı metinler ekseninde gerçekleşen dinleme, konuşma, okuma ve yazma yetilerinin birbirleriyle irtibatlı olarak vücut bulması ile gerçekleşmelidir. (Krumm'dan aktaran Ünal. 2005) Dil öğrenmeden bahsetmeksizin, en yalın ve basit halinde dahi iletişimin gerçekleşmesi sırasında dil kullanımı, belirli olan bağlamların günlük hayatta sürekli kullanımı şeklinde gerçekleşmektedir. Normal bir metinselliğe, iletişim aşamasında dahi bu kadar ihtiyaç duyulurken, mevcut bu eksikliği edebi metinler yardımıyla çok daha tabii olarak doldurabilmek mümkün olacaktır.

Daha önce kullanılan öğretim yöntemleri sırasında edebi metinler, faydası keşfedilememiş bir malzeme olarak bir kenarda durmaktadır. İlerleyen süreçle ve kullanılan yöntemlerle beraber sınıf içi iletişimin sağlanması ve etkin öğrenmenin gerçekleşebilmesi için elde edilmesi gereken faydanın, edebi metinlerin doğasında bulunduğu tespit edilmiştir. (Ünal, 2005)

Bu noktada ortaya çıkabileceği tahmin edilen fayda, öğrencilerin edebi metinlerden hareketle, iç dünyaları ile içinde yaşadıkları dünyanın ilişkilendirilmesinin sağlanabilmesi ve dil becerilerinin doğal yollarla geliştirilmesinin temin edilmesidir.

Takip eden dönemlerde ise edebi metinlerin daha farklı bir faydası olarak sınıf ortamına farklı kültürlerin taşınması ve sentez haline getirilmesi de ortaya çıkmıştır. Böylelikle öğrencinin dil becerilerini geliştirmesine eş zamanlı olarak öğrendiği dilin içinde bulunduğu ve izlerini taşıdığı kültürü öğrenmesi ve tanınması da eklenmiştir.

Bu bakımdan “Öğrenilen dilin amaca yönelik hizmet verebilmesi ve kalıcı olabilmesi için izlenen yollar ve kullanılan materyallerin seçimi önemlidir. Edebiyat

dillerin vazgeçilmezidir. Bu nedenle yabancı dil öğretiminde edebi materyallerin (hikâye, masal, tiyatro, fabl, şiir, kısa öykü, anı, deneme, mizah, karikatür, fıkra vb.) kullanımını çok önemlidir.” (Medni, 2010, s. 5).

Edebi eserlerin zannedildiği ölçüde öğretimde faydası olmadığını savunan görüşler de zamanla ortaya çıkmıştır. Bu kanaate sebep olan husus ise, daha çok günlük hayatta ihtiyaç duyulan bazı diyalogların ve basit ifadelerin bir edebi eserle pek ilgisinin bulunmaması varsayımıdır. Bu noktada verilen en somut ve basit örnek ise metro istasyonudur. Bir metro istasyonunda yön bulmaya çalışan bir kişiye edebi eserin ne ölçüde fayda sağlayacağı sorusu, akıllara edebi eserlerin zannedildiği kadar dil öğretimine fayda sağlamayacağı kanaatini getirmektedir (Ünal, 2005).

Edebi eserlerin dil öğretimine sağladığı veya sağlayamadığı faydalar konusunda daha birçok örneklem ve görüş bulunmaktadır. Edebiyattan olumlu olarak faydalanılacağını düşünen eğitimcilerin öngördükleri faydalar ise daha çok edebiyatın yapısından kaynaklanmaktadır. Edebiyatın okuyucu üzerinde bıraktığı tesir sebebiyle, okuyucuyu dilin büyüleyici etkisine bağlaması önemli bir fayda olarak görülmektedir. Bu sayede okur ile bir irtibat kurulmuş ve diyalog ortamı sağlanmış olacaktır. Ortaya çıkan fayda ise, oluşturacağı doğal iletişim ortamı sayesinde kişiyi metne ve dile bağlayacaktır. Normal ders kitaplarında mevcut bulunan, her açıdan yapmacık ve parçalı olan diyaloglarda yakalanamayacak sıcaklığın, edebi eserlerde doğal olarak sağlanabildiği kabul edilmektedir.

Konuya genel olarak bakıldığında ise karşımıza çıkan tablo, öğrenciyi derse motive etme, öğrencinin mevcut olan ilgisini tek merkezde ve ders içeriğinde toplama, doğal iletişim ortamı oluşturma gibi hususlar sebebiyle edebi eserlerin dil öğretimine fayda sağladığı kabul edilmektedir.

Arapça öğretimi, çok kadim bir geçmişe dayanmaktadır. Bilinen en eski öğretimin, yazılı olmaktan ziyade daha çok sözlü öğretim yoluyla gerçekleşmiş olduğu kabul edilmektedir. Özellikle İslam öncesi toplumlar dikkate alındığında, gerek kültür aktarımının gerekse de dil öğretiminin genellikle sözlü olarak gerçekleştiği karşımıza çıkmaktadır.

Arap toplumlarındaki dil öğretimi uygulamaları incelendiğinde, dünyaya geldikten sonra çocukların ilk yıllarından itibaren belli bir olgunluğa ulaşınca kadar çöle gönderildikleri görülmektedir. Bu şekilde dilini ve kültürünü daha doğru öğrenmesi amaçlanmaktadır.

Nitekim çölde yaşayan bedevi Arapların, dil ve kültüre dair ne kadar bilgileri varsa, bozulmamış ve değişmemiş bilgi kaynağına sahip oldukları kabul edilmektedir.

Burada özellikle dikkat edilmesi gereken husus ise, dil öğretiminin eskiden de dil dışında başka bir şey ile ilişkilendirilerek gerçekleştiriliyor olduğudur. Eski dönemlerde de dil ve kültürün, dolayısıyla yaşam biçiminin ve dolayısıyla edebiyatın son derece birbiriyle alakalı ve iç içe geçmiş durumda değerlendirildiği görülmektedir.

Şüphesiz dil, var olanı veya var olma ihtimali üzerinde düşünüleni konuşmakta ve malzemesini bu şekilde oluşturmaktadır. Dilin bunun dışında bir şeyi konuşması mümkün değildir. Dolayısıyla malzemesini yaşamdan alan, insanın sosyal hayatıyla ilintili olan hususları bir şekilde malzeme haline getiren dilin, sosyal hayatla olan alakası tahmin edilenin çok daha ötesinde yer almaktadır.

Hammaddesini sosyal hayatın verileriyle oluşturan dilin öğretimini, yine hammaddesi ile doğru orantılı bir usul ve yöntem kolaylaştıracaktır. Sosyal hayattan verilen örneklerin, günlük insan hayatından sunulan nispeten daha canlı manzaraların, insanla daha alakalı ve içten olduğu hemen tespit edilecektir. İnsanla çok daha alakalı örnekler, daha fazla tercih edilecek ve öğrenciye daha sıcak gelecektir. Çünkü dil öğretimi ancak bu şekilde daha kalıcı olacak ve öğrenen kişiye daha fazla fayda sağlayacaktır.

Öte yandan edebiyat, hayatın her noktasında olması sebebiyle son derece işlevsel bir alandır. Bu yönü itibariyle, yaşamın bütün renklerine içeriğinde yer vermekte, bir insan açısından dikkate değer ne varsa hepsini bir mozaik gibi bünyesinde eritmektedir.

Edebiyat sadece bugünü yansıtmamaktadır. Çeşitli motifleri sayesinde, daha önce var olmuş toplumların sosyal hayata katmış oldukları farkındalıklara da ayna tutmaktadır. Toplumların sevinç ve hüznün ifadelerini, bunları belirtme şekillerini, kaygı ve umut besledikleri zamanların özelliklerini, bunları işleyen edebi metinleri, medeniyetlere ışık tutarak ve adeta toplumun hafızasını oluşturarak son derece önemli bir görev ifa etmektedir.

İletişim, sözlü ve yazılı bütün aktarımların algılandığı ve karşılık verildiği aktif bir süreçtir (Çakır'dan aktaran Doğan 1996.)

BÖLÜM IV

SEMBOLİK ROMANLAR VE DİYALOGLARIN KULLANIMI

4.1. Necîb Mahfûz'un Hayatı

Arap edebiyatına Nobel Ödülü kazandıran ve Türk asıllı olduğu ifade edilen (Yıldız, 1998, s. 22) yazar Necîb Mahfûz, 11 Aralık 1911 tarihinde Kahire'nin el-Cemâliyye şehrinde doğmuştur (Yıldız, 1992, s. 2). Beş çocuklu ve orta gelir grubuna ait bir ailenin ortanca oğlu olan Necîb Mahfûz, çocuk yaşlarda epilepsi hastalığına yakalanmıştır.

Gençlik çağlarına geldiğinde ölen babasının ve evlenen kardeşlerinin yokluğu neticesinde annesiyle yalnız kalmıştır. Gençlik yıllarının geçtiği el-Abbâsiyye semti, doğum yeri olan el-Cemâliyye kenti ile beraber Necîb Mahfûz'un romanlarının tartışmasız mekânları olmuştur (Yıldız, 1992, s. 2).

İlkokul ve ortaokul eğitimini el-Abbâsiyye kentinde alan Necîb Mahfûz, üniversite eğitimi için Kahire'ye taşınmıştır. 1934 yılında Kahire Üniversitesi Felsefe Bölümü'nden mezun olduktan sonra 1939 yılına kadar aynı üniversitede sekreter olarak çalışmıştır. 1939 yılında Vakıflar Bakanlığı'nda çalışmaya başlayan Mahfûz, 1954 yılında Kültür Bakanlığı'na geçerek Sinema Eserleri İnceleme Dairesi Başkanı olmuştur. Daha sonra aynı bakanlıkta Sinemadan Sorumlu Müsteşar olarak görev almış ve emekli oluncaya kadar aynı görevi sürdürmüştür (Yıldız, 1998, s. 22).

Üniversite 3. sınıfta bulunduğu sırada edebiyata ilgi duymaya başlamıştır. Edebiyat ve Felsefe eğitimini beraber okumaya niyetlenmiş fakat bunun mümkün olmadığını öğrenince edebiyat ilgisini ertelemeyi tercih etmiştir (Gündüz, 2008, s. 8). Felsefe alanında yüksek lisans yaptığı sırada edebiyat çalışmasını artık daha fazla ertelememesi gerektiğini düşünmüş, 1936 yılından sonra tamamen edebi çalışmalara odaklanmıştır. Kısmen edebi

çalışmaları, kısmen de maddi sebeplerden dolayı 43 yaşında evlenebilmiş, evliliğinden Ümmü Gülsüm ve Aişe adında iki kız çocuğu dünyaya gelmiştir (Gündüz, 2008, s. 10).

Üniversitede okuduğu felsefe bölümünden daha fazla edebiyata olan ilgisi ile tanınmış ve bu alanda verdiği eserlerle ün kazanmıştır. El-Ehrâm gazetesinde yaptığı köşe yazarlığının yanında birçok hikâye ve roman kaleme almıştır. Gerek ulusal, gerekse uluslararası boyutta birçok ödül almıştır. Ödüllerin en önemlisi şüphesiz ki 13 Ekim 1988 yılında almış olduğu Nobel Edebiyat Ödülü'dür. Bu ödülü sadece şahsına değil, Mısır'a, bütün Araplara ve bütün Arap edebiyatına ait görmektedir (Bardakçı, 1988, s. 5).

70 yıla yakın edebi hayatında 34 roman ve yaklaşık olarak 350 dolaylarında hikâye kaleme almıştır. Eserlerinin genel olarak konusu Kahire'nin tarihi mahallelerinde geçmekte ve modern hayat ile geleneksel hayat arasında sürekli değişen insan karakterlerini işlemektedir.

Hayatını edebiyata adayan ve Nobel Ödülü'nü almak için bile terk etmediği Kahire'de hayatına devam eden Necîb Mahfûz, 14 Ekim 1994 tarihinde Nil kenarında yürüyüş yaparken bir bıçaklı saldırıya uğramış, bu saldırının neticesinde ağır yaralanmıştır (Yıldız, 1998, s. 23). Geçirdiği bir dizi cerrahi müdahalenin ardından hayata tutunabilmiş fakat sağ tarafı tamamen felç olmuştur. Bu olaydan sonra gittikçe artan sağlık sorunları sebebiyle, 95 yaşındayken, 30 Ağustos 2006 günü, hayatını geçirdiği Kahire'de hayata gözlerini yummuştur.

4.2. Edebi Hayatı ve Sembolik Dönem

Necîb Mahfûz, evlerinde Kur'an ve Hadîs İsa b. Hişâm dışında kitap bulunmayan sade bir ailede yetişmiştir. Küçük yaşlardan itibaren okumaya ve yazmaya oldukça merak sarmış, o yıllarda özellikle Mustafa Lutfî el-Menfalûtî'nin eserlerini büyük bir beğeni ile takip etmiştir (Nakkaş'dan aktaran Ersöz, 2014, s. 79). Felsefe tahsili gördüğü zamanlarda dahi bir elinde felsefe kitabı bulunurken, diğer elinde Tevfik el-Hakîm, Tâhâ Huseyn veya Yahya Hakkî'ya ait eserlerden biri bulunmaktadır.

Necîb Mahfûz, yazmayı yemek yemek ve su içmek gibi doğal bir ihtiyaç olarak görmekte, bu düşünceleri sebebiyle aile tarafından garipsenmektedir. Bu düşünceleri, özellikle dönemin ünlü yazarlarına olan muhabbeti sebebiyle geliştirmiştir. Menfalûtî ve Akkâd'dan

oldukça etkilenmiş, Selâme Musa'nın kendisi üzerindeki etkisini ise özel olarak ifade etmiştir (Gündüz, 2008, s. 12).

Necîb Mahfûz, yaşanan bazı sosyal olaylar sebebiyle yazı hayatına kısa aralar vermiştir. Toplumcu gerçekçi eserlerinin ardından 1952 yılında derin bir sessizliğe bürünmüştür. Bu sürenin ardından eserlerinde içerik ve üslup açısından bir değişikliğe gitmiş ve gerçekleri bütün açıklığı ile ortaya koymaktan ziyade onları bazı sembollere bağlamayı ve nispeten daha felsefi konular üzerinde durmayı tercih etmiştir. Kısa bir ifadeyle ortaya koymak gerekirse, varlığın yansımalarından ziyade, varlığın kendisi ile ilgilenmeyi tercih etmiştir (Ersöz, 2014, s. 83). 1967 yılında gerçekleşen Arap – İsrail savaşı sebebiyle yazı hayatına yeniden ara veren Necîb Mahfûz, kısa bir süre sonra tekrar yazmaya başlamıştır. Yazı hayatına verdiği son ara 1973 yılında gerçekleşmiş, verdiği bu ara bir yıl kadar sürmüştür.

1952 devriminin birçok eksik noktasının toplumu sıkıntıya soktuğunu düşündüğü için 1959 yılında tekrar yazı hayatına dönmeye karar veren Necîb Mahfûz, üslup olarak bir değişikliğe gitmiştir. Eserlerinde kullandığı üslupta yaşanan bu değişikliğin sebebi olarak da batıda ortaya çıkan yeni roman türü gösterilmiştir (Ersöz, 2014, s. 84). Klasik roman üslubunun devrim sonrası Mısır toplumunu ifadede yetersiz kalacağı yönündeki düşünceler, Sembolik Roman'larının başlangıcının sebebi olarak görülmektedir.

Araştırmamıza konu olan Sembolik Roman'ları 1959 – 1967 yılları arasında yazılmış olan eserlerdir. *Evlâdu Hâratinâ* (Semtimizin Çocukları) 1959 yılında, *el-Liss ve'l-Kilâb* (Hırsız ve Köpekler) 1961 yılında, *es-Summân ve'l-Harîf* (Kırlangıçlar ve Sonbahar) 1962 yılında, *et-Tarîk* (Yol) 1963 yılında, *eş-Şehhâz* (Dilenci) 1965 yılında, *Sersere fevka'n-Nîl* (Nil Üstünde Gevezelik) 1966 yılında, *Miramar* (Miramar Pansiyonu) ise 1967 yılında kaleme alınmıştır.

4.3. Diyalog Cümlelerinin Örnek Kullanımları

Kelime ve cümle, dil öğretiminin temel taşıdır. Öğrenilen dil, kelimeler ve cümleler yardımıyla öğrenen kişiye aktarılabilir. Bu aktarımın en sağlıklı bir biçimde gerçekleşmesi, yeni dilin de sağlıklı bir şekilde öğrenilmesini sağlayacaktır.

Dili, mevcut mantığı ve en etkin kullanımıyla öğretebilmek en temel gayedir. Bu gayeye matuf çözüm önerileri oluşturmak ise öğretim açısından bir araç hükmündedir.

Her dilin belli başlı kalıp ifadeleri bulunmaktadır. Kendine özgü selamlama cümleleri, sıfat kullanımları, hitap şekilleri, hayret ve argo belirten cümlelerine ek olarak kimi zaman da kalıp ifadeler barındırmaktadır. Her dilin derinlerinde saklı olan halk kullanımları ve eşdizim ifadeler de dillere zenginlik katmaktadır. Bu kategorilerden her bir kullanım, dilin yapısını, özellikli durumlarını ve kapsamını gözler önüne sermektedir.

Bu bölümde Necip Mahfuz'un Sembolik Dönem'de kaleme aldığı romanlarda kullanılan diyaloglar belli bir yapıda incelemeye tabi tutulmuştur. Bu inceleme sırasında kelime gruplarına ve cümlelere, yukarıda belirtilen özelliklere sahip oluşları çerçevesinde bir tasnif uygulanmıştır. Bu tasnifle beraber, benzer özelliklere sahip olduğu düşünülebilecek kelimelerin ve cümlelerin, bütün benzerliklere rağmen aynı zamanda birçok farklı kullanımlarla beraber başka anlamlar da kazanabildikleri gözlemlenebilecektir. Bütün bu zenginliklerin dili yeni öğrenen kişiye ne kadar fayda sağlayabileceği ise, çalışmanın asıl amacını oluşturmaktadır.

Benzer ifade türleri bir arada ve anlamlarıyla beraber ortaya konulmuştur. Benzer özelliklere sahip olan kelime ve cümlelerin bu şekilde belirtilmesi, romanlarda yapılan incelemeyi ve ortaya çıkan sonucu daha net görmemize fırsat sağlamıştır.

4.4. Hitap, Selamlama ve Komut İfadeleri

Sosyal hayatın devamı içerisinde, insanların konuşmaları ve diyalog içinde bulunmaları kaçınılmazdır. En temel gereksinimleri dahi yerine getirebilmek, çoğu zaman bir insanın tek başına başaramayacağı zorluklar barındırmaktadır. Bu zorlukların üstesinden gelebilmek için diyalog ve işbirliği gerekmektedir. Talep ve beklentilerin açık ve net bir şekilde muhatabına iletilebilmesi, ancak diyalog ve iletişimin başarısına bağlıdır. Sağlıklı bir iletişim için diyalogun daha çok başlangıç kısmıyla alakalı olan hitap ve selam ifadeleri oldukça önemlidir.

İletişimin başında ve sonunda kullanılan kelimeler, dilin özelliklerini yansıtması yönüyle üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir noktadır. Bu husus hemen hemen her dil için farklı motiflerle ortaya çıkmaktadır. Esasında hitap, selamlama ve uğurlama ifadeleri şeklinde de tanımlayabileceğimiz sözcükler, bir dilin en yalın kullanıldığı ve en sade olduğu alanlardır. Bu vesileyle dilin kurgusu ve bağlı bulunduğu kültürün motifleri hemen

ortaya çıkabilmekte, bu farkındalık da öğrenci açısından büyük bir fırsat ve kolaylık oluşturmaktadır.

İnsanların bir arada bulduklarında kullandıkları karşılama ve selamlama ifadeleri, saygı ve nezaket sözcükleri, telefon görüşmelerinde kullandıkları hitap şekilleri, açıklıklarını, tokluklarını ifade ediş şekilleri bu kategoride değerlendirilmiştir. Ayrıca sevinç ve kaygılarını, üzüntü ve nefret yansımalarını ifade ediş şekilleri, rica ve temenni cümlelerinde kullandıkları üslupları, sosyal hayat içerisinde etraflarında bulunan insanlara takmış oldukları ön adların hepsi, hitap ve selamlama ifadeleri kapsamında ele alınmıştır.

Aile üyelerinin birbirlerine yaklaşımları, çeşitli meslek gruplarına mensup insanların diyaloglarıyla, arkadaş gruplarının kullandıkları kelimelerle resmi bir işlem sırasında aynı amaç için kullanılan kelimeler de farklılık bulunmaktadır. Bütün bu diyalogların gerçekleştirilmesi, kesinlik ve ihtimal belirten cümleler, anlatımı kuvvetlendirmek maksadıyla kullanılan soru şekilleri, ünlemle güçlendirilmiş komut cümleleri de bu kapsamda değerlendirilerek geniş bir kapsam çizilmiştir.

Bütün bu ifadeler kimi zaman sadece tek bir telime ve zamir kullanarak dile getirilmiş, kimi zaman da abartılı ve ağdalı kabul edilebilecek bir formda ifade edilmiştir. Bu farklı dil kullanım şekilleri de esasında tez konusunun ne kadar gerekli bir araştırma olduğunun bir kanıtı olarak değerlendirilebilir. Hedef dili kendi kuralları kapsamında öğrenmeye çalışan ve arzusunu ifade edebilmek adına kurallı bir cümle kurmak için zorlanan birey, aynı amacın sadece tek bir kelime ile dile getiriliş şekline bu vesileyle şahit olacaktır.

Sosyal hayatın çeşitli noktalarında yer alan bireylerin aldıkları ön adlar, bir yönetim organizasyonunda bulunan bireylere verilen ünvanlar da bu başlık kapsamında değerlendirilmiştir. Karşılama ve uğurlama sırasında kullanılan özel kelimelere ve yabancı dile ait bazı ön eklerin kullanım şekillerine de ayrıca yer verilmiştir. Bu kullanımlar da edebi metinlerin dili ne kadar zenginleştirdiğine ve daha etkin kullanım alanları oluşturduğuna dair bir örnek olarak vurgulanmalıdır.

Romanlarda yer alan hitap ve selamlama cümleleri, tekrarlamalardan mümkün olduğunca kaçınılarak, aşağıdaki şekilde ele almak mümkündür.

4.4.1. Hırsız ve Köpekler – 1961 (الاص والكلاب)

يا معلم عيش!... يا معلم عيش انزل هنيئ سعيد مهرا!

Aliş Usta, *aşağıya in de Said Mahrân'ı tebrik et.* (Mahfuz, 1991, s. 4)

بالحق نطقت يا حضرة المخبر.

Gerçekten söyledim muhbir *beyefendi.* (Mahfuz, 1991, s. 16)

بخير وأنت؟ صحتك عال،

İyim ya sen? Sağlığın iyi mi? (Mahfuz, 1991, s. 18)

و جاء صوت نور:

في عرضك...

Ve Nur'un sesi geldi:

Yalvarırım yapmayın... (Mahfuz, 1991, s. 19)

في عرضك اتركني!

Ne olur bırakın beni! (Mahfuz, 1991, s. 20)

السلام عليكم يا سيدي و مولاي.

Selamun aleykum sevgili efendim . (Mahfuz, 1991, s. 24)

الأستاذ رؤوف علوان.

Üstat Rauf Ulvân. (Mahfuz, 1991, s. 38)

من قوة الوايلي يا أفندم.

Gölgeden kaynaklandı *efendim.* (Mahfuz, 1991, s. 42)

مولاي أنا جاع...

Efendim, ben açım. (Mahfuz, 1991, s. 43)

مساء الخير يا مولاي...

Hayırlı akşamlar efendim. (Mahfuz, 1991, s. 43)

لماذا لم تتزوج يا مسيو عامر؟

Neden evlenmediniz *mösyö* emir? (Mahfuz, 1991, s. 43)

تعال إلى الدكان لنشرب الشربات!

Dükkâna gel de bir şeyler içelim. (Mahfuz, 1991, s. 44)

4.4.2. Kırlangıçlar ve Sonbahar – 1962 (السمان والخرید ف)

لديك ما تقوله بلا شك...

Kesinlikle söyleyeceklerin var. (Mahfuz, 1991, s. 82)

هل ترضيكم هذه الحال؟ ... تكلموا...

Bu *durum* sizi *memnun eder mi? Konuşun!* (Mahfuz, 1991, s. 100)

4.4.3. Yol – 1964 (الطريق ق)

مساء الخير يا والدي!

İyi akşamlar baba. (Mahfuz, 1991, s. 192)

عم محمد يا ساوي.

Muhammet *amca*, gelir misin bir zahmet. (Mahfuz, 1991, s. 193)

عن إذنك دليل التليفون.

Telefon Fihristi *lütfen.* (Mahfuz, 1991, s. 195)

من فضلك ما اختصاص الدكتور؟

Affedersiniz, doktorun branşı nedir? (Mahfuz, 1991, s. 196)

قلت إنك أكثر من كريمة!

و أنت؟

Senin çok *saygın* birisi olduğunu söyledim.

Ya sen? (Mahfuz, 1991, s. 204)

آلو... صابر؟ كيف حالك؟

Aloo, Sabir? Nasılsın? (Mahfuz, 1991, s. 235)

4.4.4. Dilenci – 1965 (الشحاذ)

اكسلانس... هل يمكن...

Ekselans, acaba mümkün mü... (Mahfuz, 1991, s. 354)

تفضل يا سيدي.

Buyurun efendim. (Mahfuz, 1991, s. 319)

لا تخف. الحال من بعضه.

Korkma. O sonraki mesele. (Mahfuz, 1991, s. 319)

هات ما عندك...

Buyur bakalım. (Mahfuz, 1991, s. 320)

إستمر من فضلك.

Devam et lütfen. (Mahfuz, 1991, s. 320)

مهلا أنت آخر زوّار اليوم.

Yavaş ol, sen zaten bugün son ziyaretçisin. (Mahfuz, 1991, s. 321)

صبرك! ... حقاً لقد دبّت الحركة في الركود الأبديّ.

Sabırlı ol. Gerçekten de uzun bir durgunluktan sonra bir kıpırdama var. (Mahfuz, 1991, s. 336)

هو حر يا سيدي...

Beyefendi, o özgürdür. (Mahfuz, 1991, s. 340)

حسن، و إذن لا تتكلم عن وردة كلمة واحدة.

Peki. O zaman bir tane bile güzel söz söyleme. (Mahfuz, 1991, s. 347)

مفهوم... آسف ... ولكن متى خرجت؟

Anlaşıldı... Üzgünüm... Peki, ne zaman çıktın? (Mahfuz, 1991, s. 360)

4.4.5. Nil Üzerinde Gevezelik – 1966 (ثرثرة فوق النيل)

لماذا تنظر إلى السقف يا أنيس أفندي؟

Tavana neden bakıyorsun *Enis Efendi.* (Mahfuz, 1991, s. 377)

سيدي المدير... لقد كتبتها حرفاً حرفاً...

Müdür bey, tane tane yazdım. (Mahfuz, 1991, s. 378)

كالعادة يا سيدي.

Her zamanki gibi *Efendim.* (Mahfuz, 1991, s. 381)

إذن فأنت من المتدينين؟

Öyleyse sen dindarsındır... (Mahfuz, 1991, s. 399)

عن إذنكم يا حضرة...

Müsaadenizle efendim... (Mahfuz, 1991, s. 402)

إذن تعالي عليّ...

O zaman gel Ali. (Mahfuz, 1991, s. 407)

4.4.6. Miramar – 1967 (ميرامار)

يا دولة الزعيم، ليس الرجل ذا كفاءة ولكنه فَقَدَ ابنه في الجهاد وهو جدير لذلك
بأن يرشّح عن الدائرة.

Paşa Hazretleri, Adam pek ehil değil fakat oğlunu davada kaybettiği için makama aday gösterilmesi yerinde olacaktır. (Mahfuz, 1991, s. 441)

سيّدي الأستاذ، أستودعك الله.

Muhterem Efendim, Allah'a emanet olunuz. (Mahfuz, 1991, s. 441)

يابنّي كنت منّا، جاورت الأزهر زمنّاً.

Evladım, sen de bizden biriydin bir zamanlar, el-Ezher'e gidip gelirdin. (Mahfuz, 1991, s. 442)

أهذا عدل يامسيو عامر؟

هو على أيحال، طبيعي يا مدام.

Bu adalet mi *mösyö Amir*?---Bu nasıl olur *Madam*. (Mahfuz, 1991, s. 444)

سعادة البك؟

Beyefendi bakar mısınız? (Mahfuz, 1991, s. 458)

4.5. Sıfat, İsim ve Sıfat Tamlamaları Kullanımları

Sıfat, isim ve her ikisinin tamlamaları, dil öğretiminin ilk konuları arasında zikretmeden geçilmeyecek ve günlük hayat sırasında kullanım sıklığı açısından da özellikle üzerinde durulması gereken bir hususiyettir.

İletişim, tek boyutlu bir bilgi aktarımı veya renkten, kokudan ve derinlikten bağımsız bir bilgi sunumu değildir. İletişim aynı zamanda öznel değerlerden soyutlanmış ve tamamen nesnel kategoride değerlendirilecek cansız bir mefhum da değildir. Bilgiye canlılık katması, onun daha nitelikli ve gerçekçi algılanmasını temin etmesi yönüyle tamlamalar büyük bir önem taşımaktadır. Sıfat ve tamlamadan bağımsız düşünüldüğünde, diyaloglar ve günlük hayatı yansıtan konuşmalar son derece renksiz, tatsız ve kokusuz bir hüviyete bürünecektir.

Sosyal hayata anlam katan, insan gruplarını toplum kılan ve onların bir arada olmalarına sebep olan etkin bilgi aktarımı, iletişimin bir bütün olmasını sağlayan ve anlamları en etkin bir şekilde ortaya çıkaran nesnelere isimlerine eklenen ve onların daha iyi ve net algılanmasını sağlayan bilgi detaylarıdır. Nesnelere ait olan detay bilgiler, onları nitelikle ve onları daha incelikli noktaları itibariyle diyaloga dahil etmektedir. Bu vesileyle iletişim daha da nitelikli bir hale gelecek ve asıl amaçlanan noktaya ulaşılabilecektir.

Nesnelere betimlememize ve özelliklerini daha açık ortaya koymak suretiyle diyaloglara daha da etkinlik kazandırmaya ve iletişimi daha kaliteli hale getirmemize vesile olan sıfat, isim ve tamlamaları, günlük hayatımızı tahmin edemeyeceğimiz ölçüde kolaylaştırmakta ve iletişimize etkinlik kazandırmaktadır.

Bir nesnenin boyutunu, derinliğini, genişliğini, insan karakterlerini, nesnelere benzeşmelerini ve farklılıklarını, diğer canlılarla ortak ve farklı yönlerini, çeşitli karakter yapılarına verilen isimleri bu başlık altında incelemek ve söz konusu eserlerdeki örnekleri gözlemlemek mümkündür.

Çeşitli halk kitlelerinin isimlerini, saç renklerini, beden büyüklük ve küçüklüklerine verilen isimlerin ne olduğunu, güzellik ve çirkinliğin ifade şekillerini, insanların yanı sıra diğer canlı ve cansız varlıkların nitelendikleri çeşitli kategorileri, bu kapsamda değerlendirmiş olacağız.

Çalışmamızda isim ve sıfatların yalın hallerinin yanında, bir de tamlama şekliyle örneklendirilmiş kullanımlarına yer verilmiştir. Her bir kategoriye ayrı ayrı vurgulamamızdaki sebep, kullanımdaki bütün detaylara göz atabilmek ve örneklemeleri çoğaltabilmektir.

Romanlarda yer alan sıfat cümlelerini, tekrarlamalardan mümkün olduğunca kaçınılarak, aşağıdaki şekilde ele almak mümkündür.

4.5.1. Hırsız ve Köpekler – 1961 (ال نص وال كلاب)

بنتك في الحفظ والصون.

Kızın emin ellerde. (Mahfuz, 1991, s. 5)

لا أدري كيف أقول نظرة حمرة حمرة!

Nasıl söyleyeceğimi bilemiyorum, *sinir küpü* olmuş. (Mahfuz, 1991, s. 19)

البوليس لا يعجبه العجب!

Polis hiçbir şeyden etkilenmez. (Mahfuz, 1991, s. 32)

4.5.2. Kırlangıçlar ve Sonbahar – 1962 (ال سمان وال خريف)

هذا تقصير منك.

Bu senin *kabahatin*, (Mahfuz, 1991, s. 55)

الملك عدونا التقليدي.

Kral bizim her halükarda *düşmanımız*. (Mahfuz, 1991, s. 62)

أعصابي كالحديد.

Sinirlerim (sapasağlam) *çelik* gibi. (Mahfuz, 1991, s. 69)

كأشباح الكابوس...

Kabus gibi... (Mahfuz, 1991, s. 95)

ما أجمل أن يسكر بلا خمر...

Şarap içmeden *sarhoş* olmak ne güzel, (Mahfuz, 1991, s. 104)

4.5.3. Dilenci – 1965 (الشخاڏ)

لكني سمنت جڏاً

Fakat gerçekten *ŝiŝmanladım*. (Mahfuz, 1991, s. 319)

ولكني أشعر بخمود غريب...

Fakat *bitkin* bir halim var. (Mahfuz, 1991, s. 320)

عزيزي المحامي الكبير لا شيء البتة.

Pek değerli avukatım, elbette hiçbir şey yok. (Mahfuz, 1991, s. 320)

صورة صادقة في جملتها.

İfadesinde *güvenilirlik* var. (Mahfuz, 1991, s. 321)

الأصلع الصغير!

Küçük kel. (Mahfuz, 1991, s. 322)

أراك في رشاقة الغزال برافو...

Ceylan gibi formundasın, bravo... (Mahfuz, 1991, s. 334)

هي الحقيقة السوداء.

O *kara* bir gerçek. (Mahfuz, 1991, s. 335)

أنت ظريف بقدر ما أنت طويل...

Sen *zarif* olduğun kadar *kibarsın* da. (Mahfuz, 1991, s. 337)

ولكني أخشى عينيك الحادثين...

Fakat sadece *keskin* gözlerinden endiŝeleniyorum. (Mahfuz, 1991, s. 337)

لكنها ليلة مظلمة لا قمر فيها...

İçinde ay bulunmayan *kapkara* bir gece. (Mahfuz, 1991, s. 338)

إني مدين له حقا.

Ben ona gerçekten *borçluyum*. (Mahfuz, 1991, s. 342)

يا لهل من تحية بيضاء...

Ne kadar güzel bir selam... (Mahfuz, 1991, s. 342)

أنت ظريف لحد الجنون!

Sen delirtecek kadar *güzelsin*. (Mahfuz, 1991, s. 343)

نوقك شمبانولي حقًا ولكنك مسرف!

Zevkin güzel fakat müsrifsin. (Mahfuz, 1991, s. 343)

خبريني انت مستصفاة من ماء الورد؟

Gül suyundan mı oluştu sen, söyler misin? (Mahfuz, 1991, s. 343)

لا تكن بدائيا...

Gerici olma... (Mahfuz, 1991, s. 344)

عزيزي الافوكاتو العظيم،

Pek değerli avokadocuğum. (Mahfuz, 1991, s. 347)

يا لك من فارس!

Sen ne kadar güzel bir *jokeysin*. (Mahfuz, 1991, s. 350)

عند الاحساس بالمرض.

Hastalığını hissettiğin zaman... (Mahfuz, 1991, s. 354)

أهلا بأكبر زير نساء في القارة الافريقية!

Afrika kıtasındaki kadınların *efendisi*, hoş geldiniz. (Mahfuz, 1991, s. 355)

منعني حزني...

Hüznüm engel oldu. (Mahfuz, 1991, s. 358)

4.5.4. Nil Üzerinde Gevezelik – 1966 (ثرثرة فوق النيل)

خذو الحكمة من أفواه المساطيل...

Hikmeti *kimsesizlerin* ağzından alın. (Mahfuz, 1991, s. 382)

إنه نسل الديناصور!

O dinazor neslinden. (Mahfuz, 1991, s. 383)

أنت كاذب...

Sen *yalancısın.* (Mahfuz, 1991, s. 384)

لست آسفا على شيء...

Hiçbir şey için *üzgün* değilim. (Mahfuz, 1991, s. 395)

أخلاق برجوازية؟

Burjuva ahlakı mı? (Mahfuz, 1991, s. 407)

أنت ظريف حقا!

Sen gerçekten *nazik* bir insansın. (Mahfuz, 1991, s. 407)

إذن فلتمش في الحديقة الصغيرة...

Öyleyse *küçük* bahçede yürüelim... (Mahfuz, 1991, s. 407)

4.5.5. Miramar – 1967 (ميرامار)

ها أنا شبه سجين في بيتي وعد انض التأييد تزفّ إلى الملك.

Şuraya bak, neredeyse evimde *mahpus* gibiyim ve ikiyüzlüler Kral'a dalkavukluk için sıraya girmiş durumdalar. (Mahfuz, 1991, s. 442)

مولاي، ذاك تاريخ قد انقضى، لأتفه الأسباب كان يحق الطرد.

Efendim, uzunca zaman önceydi o. Küçük bir konudan dolayı hemen atıyorlardı. (Mahfuz, 1991, s. 442)

يستطيع ذلك من يسترشد بالله.

Bunu Allah'ın sözlerini *kılavuz* edinenler yapar. (Mahfuz, 1991, s. 442)

معتكفة في حجرتها متوكعة.

Bitkin bir halde odasına kapandı. (Mahfuz, 1991, s. 474)

لكنه حقير كئيب!

Fakat o çok *keyifsiz* ve *alçak* birisidir. (Mahfuz, 1991, s. 475)

4.6. Argo İfadeler

Hedef diller, dil bilgisi kuralları ve bu kurallar kapsamında oluşturdukları yapıları çerçevesinde öğrenilir ve öğretilir. Dil öğretimi sırasında takip edilen süreçlerde bu kurallardan hem istifade edilmekte, hem de bu kuralların sürekliliğine katkı sağlanmaktadır.

Dil, sadece kurallı yapılar kapsamında yaşamamaktadır. Dil, hayatın içinde yaşarken ve varlığını sürdürürken hayatı ilgilendiren her alandan istifade etmekte, her unsuru değerlendirmektedir. Oranlama yoluyla bakıldığında büyük bir kısmını kurallı ve formal iletişim şekillerinin ve kelime dağarcığının oluşturduğu tespit edilebilir. Formal ve matbu iletişim kanallarına ek olarak, öğretilen dilin sosyal hayat içindeki varlığını da düşündüğümüzde ve görece biraz daha faydacı bir yaklaşımla irdelendiğimizde, argo olarak nitelenebilecek olan kullanımların yoğunluğu dikkat çekmektedir.

İnsanların günlük hayatları sırasındaki herhangi bir olay ile ilintili olan duygu yoğunluklarının katsayısını anlamamızı sağlayan argo kullanımlar, hayatın kaçınılmaz bir bölümüdür. Ticari hayatı ve aile yaşamını, arkadaş ve dost ortamlarının kaçınılmaz diyaloglarını, kısacası hayatın görece özel ve hususi noktalarını niteleyen argo ifadeler, belki de tek başına yaşamın kültürünü ve kültüre kaynaklık teşkil eden hususları yansıtabilmektedir.

Genel bir kategori çerçevesinde ele alınacak olursa, iletişim sırasında hissedilen bütün duyguları nesnellikten ziyade öznel hususiyetleriyle algılamaya yarar sağlamaktadır. Argo kullanımlar kültürü bütün çıplaklığıyla gözler önüne sermektedir. Kültürün yansıtılması anlamında, toplumun görece daha korunaksız olduğu bir alanı yansıtmaktadır. Hemen hemen bütün edebi eserlerde ve iletişim yollarında bireyin ve muhatabının daha formal bir iletişim içinde bulunması muhtemelken, argo kullanımlar söz konusu olduğunda daha savunmasız, korunaksız ve daha gerçekçi yansımalar görülmektedir. Bu da, bağlı bulunduğu kültürün kodlarını yansıtmaya yönüyle argo ifadelerin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Duyguların aşırı dozları ve betimlemelerin en sade yönleri argo kullanımlar ile görülmektedir. Bu yönü itibariyle hayatın kendisi olarak da isimlendirilebilecektir.

Görece daha sıcak ve samimi birlikteliklerde bir insanın karakter yapısını ifade ederken, çalışkanlığını, düzenli oluşunu, kurnazlığının vardığı boyutu, boy uzunluğunu, kilosunu, kavrayış düzeyini betimlerken kullanılabilen ve asıl maksadın daha net anlaşılmasını sağlayan kelimelerdir. Bu kategorilerde hissedilen duygunun en gerçekçi ve hissedilir oranını ifade ederken kullanılması sebebiyle de aslında olanı en net ortaya koyan sözcüklerdir.

Bir insanın gerek huy olarak, herekse de görünüm olarak benzediği canlı ve cansız varlıklar, sağlıklı veya sağlıksız oluşunu tanımlarken kullanılan benzetimler, pişmanlık, kahır, sevinç, keder ve hüzn gibi en özel hissiyatların kelimelere döküldüğü noktalar, argo kullanımlardır. Nisbi oranda ünlem bildiren sözcükler de bu kapsamda örneklendirilmiştir.

Romanlarda yer alan argo cümleler, tekrarlamalardan mümkün olduğunca kaçınılarak, aşağıdaki şekilde ele almak mümkündür.

4.6.1. Hırsız ve Köpekler – 1961 (الاص والكلاب)

اسكت يا بن الثعلب، ماذا تريد؟

Kes sesini *çakal*, ne istiyorsun? (Mahfuz, 1991, s. 4)

خنزيرة! مثلك ينتظر ولو حكم عليه بتأييده!

Domuz, senin gibi bir adam müebbet olsa bile beklenilmeyi hak eder. (Mahfuz, 1991, s. 26)

فتمتم غادباً:

الكلاب!

Kızgın bir eda ile haykırdı:

Köpekler! (Mahfuz, 1991, s. 33)

4.6.2. Kırlangıçlar ve Sonbahar – 1962 (ن والخرية ف)امسلا

أرأيت أنك شيطانة؟

Gördün mü nasıl *şeytan* olduğunu? (Mahfuz, 1991, s. 79)

لكناك عفريته باعترافك.

Fakat *şeytan* olduğunu itiraf ediyorsun. (Mahfuz, 1991, s. 81)

لا تريني وجهك،

Gözüme görünme. (Mahfuz, 1991, s. 82)

أنت تستحق الحرق لا الصفح...

Yakılmayı hak ediyorsun, affedilmeyi değil. (Mahfuz, 1991, s. 105)

4.6.3. Yol – 1964 (الطريق)

واوقع بي ابن الزانية،

Fahişenin oğlu beni tuzağa düşürdü. (Mahfuz, 1991, s. 186)

حقيقة إنك حمار...

Açıkçası sen bir eşeksin. (Mahfuz, 1991, s. 203)

رأيت أنك ملاك وأنت حيوان كسيح.

Sen bir meleksin ama ben sakat bir hayvan gibiyim. (Mahfuz, 1991, s. 235)

4.6.4. Dilenci – 1965 (الشحاذ)

لكن الطعام والشراب!... اللعنة على الزمن...

Peki, yiyecek ve içecek... *Zamana lanet olsun.* (Mahfuz, 1991, s. 323)

اللعنة، إنني أشم في الجو شيئاً خطيراً.

Lanet olsun. Havada tehlike kokusu alıyorum. (Mahfuz, 1991, s. 324)

اللعنة على التقاليد الجامدة...

Eski adetlere *lanet olsun.* (Mahfuz, 1991, s. 338)

منافق عتيق...

Eski bir münafik. (Mahfuz, 1991, s. 350)

مت بغيظك...

Öfkenle *geber.* (Mahfuz, 1991, s. 352)

4.6.5. Nil Üzerinde Gevezelik – 1966 (ثرثرة فوق النيل)

إنّه مسطول؟

هذه هي الحقيقة.

O rezil birisi.

Doğru. (Mahfuz, 1991, s. 378)

لا شيخ لنا يا دجال.

Ey Deccal, hiç ihtiyarımız kalmadı. (Mahfuz, 1991, s. 383)

يا جاهل، وهؤلاء كأولئك؟

Ey Cahil, bunlar onlara benziyor mu hiç? (Mahfuz, 1991, s. 388)

إنّي أحذكم إيّها المنحلّون العصريّون وما شابه أصدقاءه فما ظلم. ولكنّ هذه الفتاة
صادقة للأسف!

Ben de sizden biriyim çağdaş *asalaklar*. *Arkadaşına benzeyen* başka nasıl olur ki? Ama maalesef ki bu kız dürüst. (Mahfuz, 1991, s. 392)

منافق ابن منافق من سلالة أمة عريقة في النفاق.

Münafık oğlu münafık, bunun nesli bütünüyle münafıktır. (Mahfuz, 1991, s. 401)

أوغاد منحلون مدمنون!

Aşağılıklar perişan bir şekilde dağılmış. (Mahfuz, 1991, s. 402)

يا أوغاد... أنتم المسئولون عن تدهور الحضارة الرومانية!

Aşağılıklar, Romen medeniyetinin bitmesinin sorumlusu sizsiniz. (Mahfuz, 1991, s. 402)

المسطول لا يعرف الوحدة.

Aptal, yalnızlığı bilmiyor. (Mahfuz, 1991, s. 403)

4.6.6. Miramar – 1967 (ميرامار)

كالبغل!

لا شكوى من هذه الناهية.

Katır gibi,

Bu bölgede şikayet yok. (Mahfuz, 1991, s. 457)

إنه وغد لا يستحق أن تأسفي عليه!

O *aptalın* teki, onun için üzölmeye gerek yok. (Mahfuz, 1991, s. 461)

4.7. Kalıp Cümleler ve Deyimsel İfadeler

Bütün dillerin hammaddesi harfler ve sözcüklerdir. Harflerin bir araya gelmeleri neticesinde oluşan kelimeler, kastedilen anlamı hedefe ulaştırma hususunda fayda sağlamaktadır. Bir dilde oluşturulan kelime, hedef dilde de bir kelimeye veya bir anlama tekabül etmektedir. Her iki dilde oluşan bu karşılık ve kurulan irtibat, iletişimin sağlanması için başat bir adımdır. Bu şekilde iletişim kurulmakta, kastedilen mana bir kelime yordamıyla başarılı bir şekilde iletilmiş olmaktadır. Bir dilde varlığını devam ettiren ve hayata tutunan sözcük, bu aktarımla birlikte farklı bir dilde başka bir kelimeye dönüşmüş ve hayatını farklı bir şekilde sürdürmüş olmaktadır.

Her kelimenin, dillerde bir karşılığı mutlaka bulunmaktadır. Kelimenin yeni dildeki karşılığı, onun yeni hayatını devam ettireceği yeni şekli olarak kabul edilmektedir. Bu yeni hayat, elbette ki yeni dilde kazanılan yeni anlam sayesinde gerçekleşmektedir.

İletişim her zaman bir kelime ile sağlanmamaktadır. Toplumun uzun yıllar boyunca yaşam şekilleri ve kültürleri kapsamında oluşumuna zemin hazırladıkları kelime grupları ve söz öbekleri, iletişimin özel amaçla bir araya gelmiş olan birden fazla kelime yordamıyla da yapıldığına örnek olmuştur.

Bir mesaj, uzun yıllar kullanılmaya neticesinde ve toplumun kültürünün de katkısıyla birden fazla kelime ile verilebilmektedir. Zaman zaman da ilk algılanan anlamı dışında bir manayı vurgulamak için kullanılan bir kelime, başka dilde var olmaya çalışırken ve yeni dile

tutunmaya gayret ederken birden fazla kelimeye dönüşebilmektedir. Bu, toplumsal kültürle oluşan ve hayata tutunan bir olgudur.

Bir kelime, bazı durumlarda ve mekânlarda ilk anlamları dışında daha başka anlamlara karşılık gelebilir. Aynı şekilde sadece bazı durumlarda ve mekânlarda kullanılması gereken, o konum dışında kullanıldığında anlamsız ve gereksiz olarak görülebilecek bazı kelimeler vardır. Bu durum özellikle dilin kültürle harmanlanması neticesinde ortaya çıkan ve o topluma özgü bir hüviyet kazanan kelime ve kelime grupları açısından geçerlidir.

Bu kategoride değerlendirilecek olan ifadeleri, genel olarak kalıp ve deyimsele ifadeler şeklinde isimlendirmek mümkündür. Bireyin kendisini ve ifade etmek istediği hususu daha kısa ve veciz bir şekilde aktarabildiği kalıp ifadeler, bazı zamanlarda da vecizlikten ziyade amacın başka şekilde ifadesi mümkün olmayan durumlarda kullanılmaktadır. Nitekim deyimler, bir toplumun anlatım gücünü, benzetme, mecaz ve eğretilme gibi sanatlara olan eğilimini ortaya koyan en önemli söz varlıklarındandır (Doğru E. 2011. s. 27).

Kalıp ifadeler ve deyimler, iletişim sırasında anlamın başka bir dile aktarımı için belki de en fazla zorluk çekilen noktadır. Bu zorluk, kalıp ve deyimsele ifadelerin bazen hedef dilde karşılığı olmadığı için, bazen de aynı vecizlikte ifadesinin zor olduğu için yaşanmaktadır. Bu zorluk, özellikle dil öğretimi sırasında bu ifadelerin olduğu gibi öğretimini zaruri kılmaktadır. Hedef dile tam olarak vakıf olabilmek, belki de bu kalıp ve deyimsele ifadelerin daha etkin özümsemesi ile mümkün olacaktır.

Kalıp ifadelerin oluşumu, diğer kelimeler ve kelime gruplarında olduğu gibi belli bir kural kapsamında gerçekleşmemiştir. Kalıp ifadeler, o dilin doğal kullanıcıları tarafından ve uzun yılların birikimiyle kazandıkları anlam çerçevesinde parçalanamaz ve bütünleşik bir yapı kazanmıştır.

Duş almış bir kişi ile diyalog kurulurken, muhatabın sabahı veya akşamı tebrik edilirken, hasta olan bir kişiye veya cenazesini olan bir insana karşı ilk diyalog geliştirilirken, sıklıkla kalıp ifadeler ve deyimler kullanılır.

Sabahın ilk cümlesi, asıl maksadın vurgulanmasına yarar sağlayan ifade, onay vermek veya reddetmek için kullanılan sözcük, alışveriş sırasında veya resmi makamlarda soru sormak için kullanılan ek sözcükler de bu kategorinin örnekleridir.

Özlü sözler, toplumsal ön kabuller, övgü ve yergi amaçlı kullanılan kelime grupları, lanet ve kahır anlamı taşıyan vurgulamalar, hasta olan kişiye kurulan şifa cümleleri ile ticaret yapan kişiye kullanılan bereket ve kazanç ifadeleri de bu kapsamda ele alınabilir.

Bütün bunlara ek olarak uzun yılların birikimiyle oluşmuş ve hedef dilin bir bakıma hususi güzelliklerini ifade edebilecek durumda olan rica ve yalvarış sözcükleri, rastlantı bildiren, kişinin kurnazlığı ve saflığı gibi bireysel özelliklerini vurgulayan sözcükler de bu bölümde değerlendirilen kullanımlar olacaktır.

Belki de dil öğrenimini keyifli hale getirebilecek en nitelikli kullanımların da, kalıp ve deyim ifadelerin oluşturduğu sarsılmaz anlam bütünlükleri olduğu söylenebilir.

Romanlarda yer alan kalıp cümleler, tekrarlamalardan mümkün olduğunca kaçınılarak, aşağıdaki şekilde ele almak mümkündür.

4.7.1. Hırsız ve Köpekler – 1961 (ال نص واد كلاب)

سعید مهران... ألف نهار ابيض...

Said Mahran, *Günaydın*, (Mahfuz, 1991, s. 4)

لا يعيب إلا العيب...

Ayıbın kendisi ayıptır zaten, (Mahfuz, 1991, s. 5)

ما فات فات. و كل ما حصل يقع كل يوم.

Olan oldu artık. Ve bütün olan biten, gün boyunca gerçekleşti. (Mahfuz, 1991, s. 5)

أنا عارفك وفاهمك،

Seni anlıyor ve biliyorum. (Mahfuz, 1991, s. 5)

لِمَ كفى الله الشرّ؟

Hayırdır, neden? (Mahfuz, 1991, s. 17)

يا لطف الله!

ألم تسمع بالخبر؟

Yok artık, gerçekten mi?

Haberi duymadın mı? (Mahfuz, 1991, s. 17)

لا عايش من أحوجك إلى اعتذار!

Özür diletirecek kişi yaşamasın. (Mahfuz, 1991, s. 17)

إنه لا يعرف رأسه من رجليه!

Çünkü aklını yedi. (Mahfuz, 1991, s. 19)

ولا الصيام في رجب...

Recep ayında Ramazan orucu tutulmaz... (Mahfuz, 1991, s. 32)

4.7.2. Kırlangıçlar ve Sonbahar – 1962 (ال سمان والخرید ف)

يا خسارة! و كيف وجدت الحال هناك؟

Tüh! Oradaki durumu nasıl gördün peki? (Mahfuz, 1991, s. 53)

هي أضعفهم.

من إذن؟

O en zayıfları.

Öyleyse kim? (Mahfuz, 1991, s. 54)

المهم الصحة والعافية.

Sağlık olsun. (Mahfuz, 1991, s. 55)

نعم تعجبني.

Evet. *Bana uyar.* (Mahfuz, 1991, s. 55)

قلت إنه كلام فارغ.

Onun *boş söz* olduğunu söyledim. (Mahfuz, 1991, s. 65)

على أي حال ما فات فات،

Her halükarda *giden gitti.* (Mahfuz, 1991, s. 68)

هذا خير ما نفع... ..

Bu *yaptıklarımızın en iyisi...* (Mahfuz, 1991, s. 68)

لا مشكلة بلا حل!

Çözümü olmayan hiçbir sorun yok. (Mahfuz, 1991, s. 69)

كل آت قريب!

Gelecek olan yakındır. (Mahfuz, 1991, s. 71)

فيك الخير كل الخير يا حسن... ..

Maşallahın var Hasan. (Mahfuz, 1991, s. 72)

لا، لوجه الله.

Hayır, *Allah rızası için.* (Mahfuz, 1991, s. 72)

هي كما ترى،

Gördüğün gibi. (Mahfuz, 1991, s. 76)

ربنا كبير.

الظاهر أنك متديّنة!

Allah büyüktür.

Dindar görünüyorsun. (Mahfuz, 1991, s. 81)

ماذا بك حسن؟

Neyin var Hasan? (Mahfuz, 1991, s. 82)

أفعل ما تشاء, ليحرسك المولى أينما تكون،

Dilediğini yap, her nerede olursan Allah seni korusun. (Mahfuz, 1991, s. 84)

لم يعد يهمني شيء البتة!

Tabi artık beni hiçbir şey ilgilendirmiyor. (Mahfuz, 1991, s. 86)

ترى كيف كان ذلك؟

Acaba o nasıldı. (Mahfuz, 1991, s. 89)

و كيف وجدت الزواج؟

عال، ولكن؟

Düğünü nasıl buldun?

Çok iyi, ama? (Mahfuz, 1991, s. 91)

هذا هو حال الدنيا،

Dünya hali. (Mahfuz, 1991, s. 98)

لكل مشكلة حل بلا جدال...

Tartışmaya gerek kalmaksızın her sorunun bir çözümü vardır. (Mahfuz, 1991, s. 100)

في هذا الوقت الشفق أكثر من الهمّ على القلب،

Bu dönemde apartmanlar kalplerdeki deritten fazla. (Mahfuz, 1991, s. 104)

نعم نعمات بنت الحلال!

Evet, iyi insan lafının üstüne gelir. (Mahfuz, 1991, s. 104)

ليس عندي وقت للملل!

Sıklamak için vaktim yok. (Mahfuz, 1991, s. 107)

4.7.3. Yol – 1964 (الطريق)

نعم، منهم لله، انتقام وضع من رجل وضع،

Evet, hayırlısı bakalım, alçak bir adamdan alçakça bir intikam, (Mahfuz, 1991, s. 186)

اه... الغائب سره معه.

Aahh, gelmeyenlerin mutlaka bir mazereti vardır. (Mahfuz, 1991, s. 232)

لا اراك الله ما رايت!

Benim gördüklerimi Allah sana göstermesin! (Mahfuz, 1991, s. 232)

4.7.4. Dilenci – 1965 (الشحاذ)

حسبتك لن تذكرني!

Beni hatırlamayacaksın sandım. (Mahfuz, 1991, s. 319)

دخلنا الجد!

Artık şaka yok. (Mahfuz, 1991, s. 321)

أنا لا أتفلسف طبعًا...

Tabi ki felsefe yapmıyorum. (Mahfuz, 1991, s. 321)

ما أجمل أيّام زمان!

Ne güzel zamanlardı... (Mahfuz, 1991, s. 321)

يالسوء الحظ!

Ey kötü talih! (Mahfuz, 1991, s. 322)

هي المسئولة أوّلاً وأخيراً!!

Baştan sona kadar o sorumludur. (Mahfuz, 1991, s. 322)

يد واحدة لا تصقّق.

Tek el alkışlamaz. (Mahfuz, 1991, s. 324)

لا بأس، ولكن كن أكثر حزمًا في الإسكندرية.

Fena değil. Fakat İskenderiye’de biraz daha dikatli ol. (Mahfuz, 1991, s. 324)

يا لك من مضحك.

Ne kadar komiksin. (Mahfuz, 1991, s. 324)

ألم أقل لك؟

ماذا؟

Sana demedim mi?

Neyi? (Mahfuz, 1991, s. 326)

فعلاً...

ولكن ما الفائدة؟

Gerçekten mi?

Hayır, ne faydası var? (Mahfuz, 1991, s. 326)

ومن أدرانا!...

Nereden bilebiliriz ki? (Mahfuz, 1991, s. 326)

هذا يعني أنك لا تحبّني.

Demek ki sen beni sevmiyorsun. (Mahfuz, 1991, s. 326)

وهل تصدّقين ذلك؟

Buna inanıyor musun? (Mahfuz, 1991, s. 328)

إليك خيرًا سارًا...

Sana güzel bir haberim var. (Mahfuz, 1991, s. 328)

ماذا قلت لها؟

Ona ne dedin? (Mahfuz, 1991, s. 328)

ولكنك سعيد بالخر؟

جدًا...

Peki gelişmeden mutlu musun sen?

Gerçekten mi (soruyorsunu)? (Mahfuz, 1991, s. 328)

زيديني شرحًا؟

Biraz daha açıklar mısın?. (Mahfuz, 1991, s. 329)

بل أقول الحق.

Sadece gerçeği söylüyorum. (Mahfuz, 1991, s. 329)

ما رأيك يا أبي؟

Ne dersin baba? (Mahfuz, 1991, s. 330)

كان لهوًا ليس إلا...

Anlık bir zevk dışında bir şey değil. (Mahfuz, 1991, s. 330)

طالما نصحت بالمتابرة والصبر.

Sürekli sabır ve gayret telkin ettim. (Mahfuz, 1991, s. 330)

هو كذلك دائما ولكن ماذا عندك؟

O hep öyleydi de peki ya sen? (Mahfuz, 1991, s. 332)

يجب أن اصدقك.

Sana inanmam lazım. (Mahfuz, 1991, s. 332)

أجل، إلى أين؟

Evet, nereye? (Mahfuz, 1991, s. 335)

إذن فعليه أن يعرفه!

O zaman bilmesi lazım. (Mahfuz, 1991, s. 338)

لا تزعل من فضلك...

Lütfen üzülme. (Mahfuz, 1991, s. 338)

مَنْ جَدَّ وصل...

Çalışan kazanır. (Mahfuz, 1991, s. 340)

هل أنت بخير؟

İyi misin? (Mahfuz, 1991, s. 342)

الحياة هي الحياة...

Hayat, hayattır. (Mahfuz, 1991, s. 347)

سوف تندم على قرارك.

Kararın için pişman olacaksın. (Mahfuz, 1991, s. 348)

كأقوى ما يكون!

Güçlü olmaktan daha fazlası! (Mahfuz, 1991, s. 352)

يا لها من حكمة...

Ne güzel bir anlayış... (Mahfuz, 1991, s. 352)

هذا واضح!!

Gayet açık! (Mahfuz, 1991, s. 355)

لا تقل ذلك.

Onu söyleme. (Mahfuz, 1991, s. 360)

4.7.5. Nil Üzerinde Gevezelik – 1966 (ثرثرة فوق النيل)

يا بختك بفراغ البال.

Şanslısın, kafan rahat. (Mahfuz, 1991, s. 377)

يشهد الله اني مريض!

Hasta olduğumu Allah biliyor. (Mahfuz, 1991, s. 378)

للصبر حدود،

Sabrın da bir sınırı var. (Mahfuz, 1991, s. 378)

كن في حالك ...

Sen kendine bak. (Mahfuz, 1991, s. 378)

ولك طول البقاء!

Çok yaşa. (Mahfuz, 1991, s. 382)

يا بخت اللذين مستقرهم فوق.

Yukarıda kalanlar *ne kadar da şanslı.* (Mahfuz, 1991, s. 383)

يا خبر احمر...

Ne Kadar da sapıkça, (Mahfuz, 1991, s. 384)

ولعل صوتي حتى سمعه سابع جار!

Sesim o kadar *gür ki yedi ötedeki* komşu bile duymuş. (Mahfuz, 1991, s. 384)

أنت سيدنا وتاج رأسنا وولي نعمتنا،

Sen bizim *efendimizsin, başımızın tacı ve veli nimetimizsin.* (Mahfuz, 1991, s. 384)

كغرام انطونيو و كليوباترة.

Antonio ve Kleopatra'nın aşkı gibi. (Mahfuz, 1991, s. 386)

أنا ذاهب لصلاة الفجر.

Sabah namazına gidiyorum. (Mahfuz, 1991, s. 388)

هات ما عندك...

Söyle bakalım ne diyeceksin? (Mahfuz, 1991, s. 388)

... لا ... لا، لا تحمل هما من هذه الناحية...

Hayır, hayır... Bu konuyla ilgili *dertlenmene* gerek yok. (Mahfuz, 1991, s. 389)

ما على الرسول الا البلاغ، فاذا لم يرق لكم دعوتها...

Önemsensemese dahi *peygambere düşen tebliğdir...* (Mahfuz, 1991, s. 389)

رأي أم مجاملة؟

Fikir mi hoşsa gidecek şey mi? (Mahfuz, 1991, s. 391)

يا له من عملاق جذاب!!

Ne kadar yakışıklı birisi! (Mahfuz, 1991, s. 392)

الحق اني احببته من اول نظرة!

Açıkçası ilk bakışta âşık oldum. (Mahfuz, 1991, s. 392)

لا سمح الله...

Allah göstermesin. (Mahfuz, 1991, s. 397)

لكنك شقراء جميلة بكل معنى الكلمة.

Çünkü sen kelimenin tam anlamıyla mükemmel bir sarışınsın. (Mahfuz, 1991, s. 397)

يا له من اقتراح.

Ne kadar güzel bir teklif! (Mahfuz, 1991, s. 397)

الله أعلم.

Allah bilir. (Mahfuz, 1991, s. 398)

و لكنّه لا يفكر في ذلك إلا في لحظات الإفاقة!

ولّو!

Fakat hemen olmadığı sürece o bunu düşünmez.

Önemli değil. (Mahfuz, 1991, s. 399)

لا رومنسية ولا اسف...

Ne Romen, ne de Özür... (Mahfuz, 1991, s. 402)

إذن هي الهموم ...

Öyleyse o sıkıntılar... (Mahfuz, 1991, s. 405)

وتلك أيضا...

O da mı? (Mahfuz, 1991, s. 405)

آن الآوان،

فكرة طيبة!

Zamanı geldi.

İyi fikir. (Mahfuz, 1991, s. 406)

4.7.6. Miramar – 1967 (ميرامار)

واحسن, عندك الراحة والطب...

Ondan ziyade, rahatın ve sağlığın yerinde... (Mahfuz, 1991, s. 186)

إِنَّكَ مستورة والحمد لله، ونحن أهلك، والعالم يشهد امثال هذه الحوادث كلّ شروق شمس.

Sende çok var hamdolsun. Biz senin aileniz. Böyle şeyler her yerde oluyor. (Mahfuz, 1991, s. 442)

يا له من عالم!

Dünya çok garip, (Mahfuz, 1991, s. 442)

سوء الحظ ليتنا انجبنا ذرية.

Sadece talihsizlik. Keşke ailelerimiz olsaydı. (Mahfuz, 1991, s. 443)

كان يملك ألف فدان، كان يلعب بالمال لعبا...

1000 dönüm arazisi vardı, adeta parayla oynuyordu. (Mahfuz, 1991, s. 445)

الستّ ماريانا.

Madam Mariana. (Mahfuz, 1991, s. 447)

زهرة بنت رجل طيب با مسيو عامر...

Zühre, iyi bir babanın kızı Mösyö Amir... (Mahfuz, 1991, s. 448)

أنا عيني مفتوحة دائماً، والبنت طيبة يا مسيو عامر.

Gözlerimi dört açacağım, Ayrıca iyi bir kız Mösyö Amir. (Mahfuz, 1991, s. 449)

فال الله ولا فالك يا شيخ!

Ağzından yel alsın. (Mahfuz, 1991, s. 449)

البنت مدهشة يا عامر بك، مدهشة، ذكية وقوية، من مرة واحدة تعرف
المطلوب، انا بختي عال.

Kız harika birisi Amir Bey, güçlü ve akıllı, leb demeden leblebiyi anlıyor. Gerçekten de şanslıyım. (Mahfuz, 1991, s. 449)

لتكن شيئة الله .

Allahın dediği olur. (Mahfuz, 1991, s. 477)

ما لك؟

لا أكاد أتحرّر من الإحساس بالذنب.

Neyin var?

Suçluluk duygusundan kurtulamıyorum. (Mahfuz, 1991, s. 485)

4.8. Hayret ve Şaşkınlık İfadeleri

Hayret belirten ifadeler ve cümleler, diyalog cümlelerinde çokça karşımıza çıkmaktadır. Dilin birçok özelliğini de yansıtması sebebiyle dil öğrencisi tarafından oldukça önemli olarak değerlendirilmektedir.

Diyalog cümleleri, insanların ifade yoğunluklarının ve çeşitli olaylara karşı geliştirdikleri duygularının çabucak ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Çünkü bir olaya veya bir duruma karşı ilk gösterilen tepki, hayret veya şaşkınlık belirten cümleler olmaktadır. Bu kapsamda da hayret belirten ifadeler ve cümleler oldukça önemlidir.

İnsanların çeşitli olaylara karşı hissettiği bütün duygulanmalar, bu kapsamda değerlendirilebilir. Bazı zamanlar şaşkınlık şeklinde gerçekleşen duygu ifadeleri, bazı zamanlarda da kızgınlık ifadeleri şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Sadece şaşkınlık veya hayret ifadesini ele alacak olsak dahi, birçok duygunun dışı vurumunda bu parametrelerde bile farklılıklar ortaya çıkacaktır. Üzüntü veren bir duruma şaşkınlık sırasında verilen tepki ile kaygıya sebep olan olaya verilen tepki cümlesi aynı olmamaktadır. Aynı şekilde huzur veren bir olaya geliştirilen tepkisel yaklaşım, rastlantı sırasında verilen tepkisel yaklaşım aynı olmamaktadır. Bu da dilin bütün bu parametrelere geliştirdiği yaklaşımların çeşitliliğinin bir göstergesidir.

Üzüntü ve sevinç ifadelerine ek olarak kaygı ve tasa belirten ifadeleri de bu kapsama almak gerekmektedir.

Hayret ifadeleri de kısmen kalıp cümleler gibi birçok noktada uzun yılları takip eden kullanımlarla ve kültüründe etkisini üzerinde taşıyarak oluşmuş ifade şekilleridir. Kısa zamanda dilin hemen kullanılabilmesi ve günlük hayatta işe yaradığı izlenimine kavuşulması açısından üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir diğer konudur.

Romanlarda yer alan hayret cümlelerini, tekrarlamalardan mümkün olduğunca kaçınılarak, aşağıdaki şekilde ele almak mümkündür.

4.8.1. Hırsız ve Köpekler – 1961 (ال لص وال كلاب)

يا خبر! متى خرجت من السجن؟

Lanet olsun, ne zaman çıktın hapisten? (Mahfuz, 1991, s. 20)

قتلت! يا مصيبيتي! ألم أتوسل إليك؟

Birini öldürdün, *eyvah*. Sana yalvarmadım mı? (Mahfuz, 1991, s. 34)

يا خبر أبيض! جوعان!

Ne diyorsun, aç mısın? (Mahfuz, 1991, s. 42)

يا خبير، الحيّ كلّهُ محاصر... .

Eyyvah, mahalle tamamen sarılmış. (Mahfuz, 1991, s. 46)

4.8.2. Kırlangıçlar ve Sonbahar – 1962 (الاسمان والخریفة)

ألم يكن في الإمكان... .

Mümkün değil miydi? (Mahfuz, 1991, s. 68)

أبكَ شكّ من ناحيتي؟

Benden mi şüpheleniyorsun? (Mahfuz, 1991, s. 69)

أنت تمزح بلا شكّ؟

Mutlaka şaka yapıyor olmalısın? (Mahfuz, 1991, s. 71)

حالك لا يعجبني،

Durumunu beğenmiyorum. (Mahfuz, 1991, s. 72)

إذن فجأة؟

نعم.

Peki aniden mi?

Evet. (Mahfuz, 1991, s. 85)

4.8.3. Yol – 1964 (الطريق)

بكل سرور، ولكن خير إن شاء الله؟

Tabi ki memnuniyetle ama hayırdır ne oldu? (Mahfuz, 1991, s. 210)

عجبت حقاً!

Gerçekten *enteresan!* (Mahfuz, 1991, s. 232)

ألا تصدّقني!

Bana *inanmıyor musun?* (Mahfuz, 1991, s. 235)

4.8.4. Dilenci – 1965 (الشخّاذ)

أخشى أن يكون الأمر أخطر مما تتصور!

Sanırım olay düşündüğümden daha vahim. (Mahfuz, 1991, s. 320)

حقاً؟

أجل، ولكنني أرى في الأعماق مقدمات لأكثر من مرض.

Gerçekten mi?

Evet, hatta ben hastalıktan ziyade daha derinlerde bir başlangıç görüyorum. (Mahfuz, 1991, s. 320)

وهل أعود كما كنت؟

Acaba eski halime döner miyim? (Mahfuz, 1991, s. 321)

هذا ممكن...

Bu mümkün mü ki? (Mahfuz, 1991, s. 321)

إذن لماذا نبذته!

Peki neden ona bıraktın o zaman? (Mahfuz, 1991, s. 324)

ليس أحداً من الناس!

İnsanlardan *biri bile mi değil!* (Mahfuz, 1991, s. 329)

إهرب عامر؟

Kaç Emir! (Mahfuz, 1991, s. 332)

دون غيرها...

O mudur? (Mahfuz, 1991, s. 340)

أأنت خيالي؟

Sen idol müsün? (Mahfuz, 1991, s. 341. sayfa)

لم أسمع ذلك من قبل...

Bunu daha önce hiç duymamıştım. (Mahfuz, 1991, s. 343)

ولماذا إذن؟

Öyleyse neden? (Mahfuz, 1991, s. 355)

أومن به...

Ona inanayım mı? (Mahfuz, 1991, s. 356)

هذه هي النشوة.

Bu çılgınlık. (Mahfuz, 1991, s. 357)

4.8.5. Nil Üzerinde Gevezelik – 1966 (ثرثرة فوق النيل)

أأنت جاد؟

Sen ciddi misin? (Mahfuz, 1991, s. 7)

خيرًا؟

صاف الكيف جواً فاسداً مقرفاً.

Hayırdır?

İğrenç bir durum gelişti. (Mahfuz, 1991, s. 379)

كم عمرك.

عمري!

Kaç yaşındasın.

Yaşım mı? (Mahfuz, 1991, s. 380)

آن الآوان؟

Zamanı geldi mi? (Mahfuz, 1991, s. 387)

و لكنهن سيّات محرمات!

أوه.

Fakat hanımlar çok muhterem insanlardır.

Ooo. (Mahfuz, 1991, s. 388)

ألا يعجبك الحال؟

Beğenmiyor musun? (Mahfuz, 1991, s. 388)

البرينة... هذا يعني أننا سنكون موضوع تحقيق.

Masum mu? Bu da demek oluyor ki konuyu araştırmamız gerekiyor. (Mahfuz, 1991, s. 389)

الحق اني لا أفهم شيئاً،

Açıkçası hiçbir şey anlamıyorum. (Mahfuz, 1991, s. 389)

أتساءل لماذا احيا!

Kendime *neden* yaşadığımı soruyorum. (Mahfuz, 1991, s. 394)

أهو تحقيق صحفي؟

Sen beni mi sorguluyorsun. (Mahfuz, 1991, s. 397)

يا لك من ساحر!

Nasıl bir büyüçüsün sen! (Mahfuz, 1991, s. 401)

ليس بالقريب أن يوقع بامرأة!
كلًا.

Bir kadına tutulman için henüz erken.

Asla. (Mahfuz, 1991, s. 402)

تحقيق جديد؟

Yeni bir araştırma mı? (Mahfuz, 1991, s. 405)

بالله كيف تسلمين نفسك؟

Nasıl oluyor da kendini teslim ediyorsun? (Mahfuz, 1991, s. 407)

4.8.6. Miramar – 1967 (ميرامار)

يا خير أبيض، عامر بك، أستاذ عامر، ها... ها...

Ne güzel haber Emir Bey, Mösyö Emir, hah!..hah!.. (Mahfuz, 1991, s. 439)

اوہ... أنت!

Ah! Siz! (Mahfuz, 1991, s. 439)

كان كلا الزوجين عاقرا... اوه

Aahhh, kocalarımın ikisi de bana çocuk veremedi maalesef. (Mahfuz, 1991, s. 443)

مولاي منذاً يستطيع أن يقضي على إنسان بتهمة كالاحاد، ولا مطلع على
الفوائد إلا الله؟

Kalplerde olanı sadece Allah bilebilirken, insanın imanını sorguluyorlar. (Mahfuz, 1991, s. 442)

كم أحبك الكبراء!

Büyükler seni *ne kadar çok* sevmişler! (Mahfuz, 1991, s. 444)

أنا... اوه... البنسيون لا يجيء إلا بالكفاف!

Ben mi? Ooo, Pansiyon ancak yetiyor. (Mahfuz, 1991, s. 465)

4.9. Alkış/Kargış ve Halk Dili Kullanımlar

Bütün dil yapıları belli kurallar çerçevesinde meydana gelmektedir. Dillerin öğretimi sırasında da bu kuralların önemli bir faktör olarak karşımıza çıktığını görmekteyiz. Bu kurallar bazı zamanlarda cümlelerin kuruluş şekilleri olarak karşımıza çıkmakla beraber, bazı zamanlarda da kelimelerin içerdiği anlamlar şeklinde de tezahür etmektedir.

Alkış ve Kargış (Hayırdua ve Beddua), bir toplumun örf ve adet kültürünü, değer yargılarını, inanç değerlerini yansıtan, zaman içinde de toplumsal etkileşimle de değişime uğrayan kısa ve derin anlamlı kalıplaşmış sözlerdir (Akreş H. 2016, s.9). Kısa, kalıp sözlerden oluşan ve konuşmayı renklendiren, güçlendiren bu türler çok tanınır ve kullanılırlar. Bu söz kalıpları genellikle özgün (orijinal), etkileyici ve duygu yüklüdür. Çünkü bir sevinci, bir teşekkürü (alkışta) veya bir acıyı, bir öfkeyi, bir nefreti (kargışta) dile getirmek için söylenirler.

Halk diline ait kullanımlarla bir yönüyle benzerlik taşıyan ve günlük konuşma dilinde de yer alan yalın ve etkili alkışlar, hem söyleyeni hem de söyleneni mutlu ederek bu ikili arasında (veya birey-topluluk arasında) olumlu bir iletişim sağlar.

Örnek: "Allah utandırmasın", "Allah nâmerde muhtaç etmesin", "Allah analı-babalı büyütsün" gibi, kalıplaşmış alkışlardaki gönül alıcı içtenlik ve yoğunluk, uzun uzun söylenecek sözlerden çok daha etkilidir. Bu hayırdualar aynı zamanda, insan ruh sağlığı için temel bir "psikolojik gereksinim" olan karşılıksız, içten sevginin birincil derecede önemli olduğunu vurgulayan önemli söz kalıplarıdır.

Konularını tüm yaşamdan alan ve yüzyılların bilgi birikimiyle oluşup gelenek-görenekleri geçmişten geleceğe taşıyan söz kalıplarından oluşan alkış ve kargışların, bu oluşumları ve işlevleri nedeniyle, edebiyat ürünleri içinde önemli bir yeri vardır.

4.9.1. Hırsız ve Köpekler – 1961 (ال لص وال كلاب)

الحمد لله على سلامتک...

Geçmiş olsun... (Mahfuz, 1991, s. 4)

ولا ملیم! صدقونی یا رجال،

Kimse azarlamayacak, bana inanın *beyler*. (Mahfuz, 1991, s. 5)

اخز الشیطان یا سعید...

Sakın ha Sait Şeytan'a uyma! (Mahfuz, 1991, s. 5)

أبوک یا شاطرة!

Ey akıllı, baban o senin! (Mahfuz, 1991, s. 6)

سلمی علی بابا...

Babana selam söyle... (Mahfuz, 1991, s. 6)

علی مهلك البنت لا تعرفک...

Ağır ol, kız seni tanımıyor... (Mahfuz, 1991, s. 6)

مبارک للاصدقاء والأحباب...

Arkadaşları ve dostları *tebrik ediyorum* (Mahfuz, 1991, s. 10)

ربنا يتم نعمته عليك...

Allah sana daha çok versin... (Mahfuz, 1991, s. 14)

وبقية الجدعان؟

Peki ya geride kalan *kahramanlar*? (Mahfuz, 1991, s. 17)

كيف حال الشغل؟

İşler nasıl? (Mahfuz, 1991, s. 17)

تنابلة كانهم موظفو الحكومة!

Tembeller sanki devlet memuru olmuşlar... (Mahfuz, 1991, s. 17)

نار على عدوك باذن الله...

Canları cehenneme Allah'ın izniyle... (Mahfuz, 1991, s. 18)

حمدا لله على سلامتک...

Geçmiş olsun... (Mahfuz, 1991, s. 18)

قيل إنه لقطعة؟

Onun *büyük fırsat* olduğunu mu söylüyorlar? (Mahfuz, 1991, s. 19)

الجاكتة في الداخل...

Ceket içeride... (Mahfuz, 1991, s. 19)

بلي ريقك...

Bir yudum *al*... (Mahfuz, 1991, s. 20)

تخافي علي لولا الغدر ما تمكن البوليس مني.

Benim için kaygılanma, polise ihbar etmeselerdi asla yakalanmazdım. (Mahfuz, 1991, s. 3)

لا يا عم مهران الله يرحمه.

Ey Mehrân Usta Allah ona merhamet etsin! (Mahfuz, 1991, s. 34)

تشكر يا معلّم...

Sağol dostum... (Mahfuz, 1991, s. 36)

ربنا يتم نعمته عليك.

Rabbimiz sana bol nimet versin! (Mahfuz, 1991, s. 46)

4.9.2. Kırlangıçlar ve Sonbahar – 1962 (مان والخریہ فالاس)

ربّنا یکرّمک...!

Allah razı olsun. (Mahfuz, 1991, s. 59)

سبحان من له الدوام.

Başınız sağolsun. (Mahfuz, 1991, s. 63)

الملل أجاړك الله!

Sıkılmak mı, Allah korusun. (Mahfuz, 1991, s. 99)

4.9.3 Yol – 1964 (الطريق)

لعنة الله على المرض...

Hastalığa lanet olsun... (Mahfuz, 1991, s. 186)

لم أتمكّن من تعزيتك ولكنّي انتظرت أن تزور الكباريه.

Taziyene gelemedim, belki pavyona gelirsin diye bekledim. (Mahfuz, 1991, s. 191)

فتك بعافية.

Canın sağolsun. (Mahfuz, 1991, s. 195)

صحتك!

أنت تشجّعني على الحذر منك!

Şerefe.

Size hazırlıklı olma hususunda bizi destekliyorsunuz herhalde! (Mahfuz, 1991, s. 202)

سيجارة من فضلك.

Sigara lütfen. (Mahfuz, 1991, s. 205)

الزكام! تناولت اسبرينة وسأذهب إذا شعرت بتحسن.

Nezle mi! *Asprin* aldım, iyileşirsem giderim. (Mahfuz, 1991, s. 232)

4.9.4. Dilenci – 1965 (الشخّاذ)

لنسأل الله أن يحفظنا من كل سوء...

Allah bizi bütün kötülüklerden korusun. (Mahfuz, 1991, s. 327)

برافو يا معلم...

Bravo dostum. (Mahfuz, 1991, s. 337)

إنني أصدقك فتكلم... وحياتي عندك تكلم...

Sana inanıyorum konuş... *Allah aşkına konuş.* (Mahfuz, 1991, s. 346)

أحياناً أرثي لك وأحياناً أغبطك!

Bazen sana üzülüyorum, *bazen de aptal olduğumu düşünüyorum.* (Mahfuz, 1991, s. 349)

أنت زعلانة،

Üzgünsün, (Mahfuz, 1991, s. 357)

4.9.5. Nil Üzerinde Gevezelik – 1966 (ثرثرة فوق النيل)

كفاية, أنظر في عينيك...

Yeter artık, gözlerine bak. (Mahfuz, 1991, s. 378)

من ادراني...

Kim bana söyledi? (Mahfuz, 1991, s. 380)

أليس لك من أقارب في القاهرة؟
لا أحد.

Kahire'de hiç akraban yok mu?

Hiç kimse. (Mahfuz, 1991, s. 380)

الصداقة اهم وهي التي لها البقاء.

Sadakat çok önemlidir ve hiçbir zaman tükenmez. (Mahfuz, 1991, s. 382)

لا توجعوا رؤوسنا.

Kafamızı şişirmeyin. (Mahfuz, 1991, s. 382)

او غاد... سأقصّ عليكم ما حصل لي مع المدير العام....

Sefiller. Müdürle başımıza ne geldiğini anlatacağım size. (Mahfuz, 1991, s. 384)

تريدين أن تكوني ممثلة؟

Oyuncu mu olmak istiyorsun? (Mahfuz, 1991, s. 386)

على فكرة يجب أن أبلغكم رسالة قبل أن تنسطلوا...

Bu arada iyice şaşırmadan size bir şey anlatayım. (Mahfuz, 1991, s. 388)

لا... لا يصح التفكير في ذلك، لا تخرجوني وحياة أمكم...

Hayır öyle düşünmeniz doğru değil. Utandırmayın beni lütfen. (Mahfuz, 1991, s. 389)

قدّم لنا عنها فذلكة مفيدة...

Onunla ilgili *lüzumsuz* da olsa anlat bakalım bir şeyler. (Mahfuz, 1991, s. 389)

كوني على راحتك.

Rahat ol. (Mahfuz, 1991, s. 390)

انسطل عادة قبل أن أجد الفرصة.

Bir yol bulmadan önce genellikle *aptallaşıyorum*. (Mahfuz, 1991, s. 394)

يمكن تلخيص فلسفتك بأنها تستبدل بشعار -من فوق لتحت- شعار -من تحت لفوق!

Felsefeni *aşağıdan yukarı ve yukarıdan aşağı* değiştirdim diye özetleyebiliriz. (Mahfuz, 1991, s. 397)

المعسل زفت، كأنه ورق شائط!

Adi tütün, sanki *yanmış kâğıt* gibi. (Mahfuz, 1991, s. 401)

كيف كنتم في مطلع الحياة؟

Hayatınızın ilk dönemlerinde nasıldınız? (Mahfuz, 1991, s. 406)

4.9.6. Miramar – 1967 (ميرامار)

نعم جنّت مرة بخواجاية، فاشتترطت عليك أن تكتب في السجل عامر وجدي وحرمه.

Evet buraya bir *yabancı* getirmiştin ve ben de kaydı “Emir Vecdi ve Haremi” olarak tutmanı ısrarla istemiştin. (Mahfuz, 1991, s. 441)

ولا هيلانة في زمانها!

Kendi döneminde *Helen* bile bu kadar muhteşem görünemezdi. (Mahfuz, 1991, s. 441)

سلامتك، ولكن اين اهلك؟

Geçmiş olsun, ailen nerede? (Mahfuz, 1991, s. 442)

خبّرني لماذا يعذب الناس بعضهم البعض ولماذا يتقدم بنا العمر؟

Söylesene insanlar neden birbirlerine zarar veriyorlar? Ve neden yaşılanıyoruz? (Mahfuz, 1991, s. 442)

اه يا مسيو عامر، تقول إن الاسكندرية ليس كمثلها شيء؟ كلا لم تعد كما كانت على أيامنا، الزبالة ترى الآن في طرقاتها؟

Ah Mösyö Amir, İskenderiye gibi bir yer olmadığını hala nasıl söyleyebiliyorsun. Artık bizim zamanımızdaki gibi değil, sokaklarında çer çöp var. (Mahfuz, 1991, s. 442)

كنت سيدة يا مسيو عامر، أحب الحياة الحلوة والنور والفخامة والابهة والملابس والصالونات، وكنت أهل على المدعوين كالشمس...

Ben bir hanımefendiydim Mösyö Emir. Güzel hayatı, ışık ve lüksü severdim. Bir salona girdiğim zaman güneş gibi aydınlatıyordum. (Mahfuz, 1991, s. 442)

قضى عليه قو عقلاء بتهمة شنيعة.

Bilge insanlar seni çok kötü bir suçla suçladılar. (Mahfuz, 1991, s. 442)

كان بنسيون السادة!... يعمل به طاه ومرمطون وسفرجي وغسالة وخادمان، لا احد يخدم به اليوم سوى غسالة اسبوعية!

Bu pansiyon kaliteli insanlara hizmet ederdi. Burada çalışan aşçı, yardımcı, garson, çamaşırıcı ve iki tane de hizmetli vardı. Şimdi ise haftada bir temizlikçi kadın geliyor. (Mahfuz, 1991, s. 444)

وقع اختياري على بنسيون ميرامار بامل الا اجد فيه الا صاحبتة الخواجاية.

Mekân küstah sahibinden bana kalır ümidiyle seçtim Miramar Pansiyonunu. (Mahfuz, 1991, s. 446)

زهرة ليست غشيمة، كانت تصحب أباهما في جولاته كان يحبها جدا.

Zühre *aptal* değil, babasıyla her yere giderdi. Babası onu çok severdi. (Mahfuz, 1991, s. 449)

حاسب أن تكفر طلبة بك!

Aman dikkat et de *dinden çıkma* sonra. (Mahfuz, 1991, s. 451)

الله يسامحك، قومي معنا...

Allah seni affetsin, bizimle gel hadi. (Mahfuz, 1991, s. 457)

أليست الإقامة في بنسيون أفضل لك في تلك الحال؟

O halde bir pansiyon sizin için daha *uygun* değil mi? (Mahfuz, 1991, s. 462)

شدي حيلك، فعندما يتحقق مشروع سأكون في حاجة إلى سكرتيرة!

Hadi gayret et biraz. Projemi gerçekleştirdiğimde bir sekretere ihtiyacım olacak. (Mahfuz, 1991, s. 470)

كل شيء طيب، لست آسفة على شيء،

Her şey *güzel*, hiçbir şey için üzgün değilim. (Mahfuz, 1991, s. 475)

بل أنت حزينة،

Fakat sen *üzgünsün*. (Mahfuz, 1991, s. 475)

ألا ترى أنني حلقت ذقتي وأنني احكمت عقد الكرافتة؟

Traş olup *kravatımı* düzgünce bağladığımı görmüyor musun? (Mahfuz, 1991, s. 479)

جئتك من المحطة رأسا.

İstasyondan *direk* buraya geldim. (Mahfuz, 1991, s. 482)

4.10. Eşdizim Yapılar

Yeni öğrenilen dil açısından bazı kelime gruplarını birlikte kullanmak gerekmektedir. Dilin doğru ve anlamlı bir şekilde öğrenilebilmesi için kalıp cümleler kadar önemli olan bir diğer kullanım da eşdizim yapılarıdır.

Sözcüklerin hatalı kullanımlarına engel olabilmek ve bu noktada yapılacak yanlışların önüne geçebilmek hususunda eşdizim yapılar büyük önem taşımaktadır.

Eşdizim ifadeler, kelimelerin dilin doğal yapısına uygun bir şekilde kullanımına fırsat vermekle de, dilin doğru kullanımına fayda sağlamaktadır.

Diyalog cümleler eşliğinde öğretilecek olan eşdizim yapıların, akılda kalıcılığı ve pratik hayatta daha fazla kullanım imkânı sunması açısından da önem taşıdığını ayrıca ifade etmek gerekecektir.

Günlük hayatın gerektirdiği pratik ifadelerin karşılanması, zorlama ve yapay unsurlarla bir araya getirilmiş kelimelerin yanlış birliktelikleriyle mümkün görünmemektedir. Kelime birlikteliklerinde daha doğru yapıya ulaşmak ve dili doğal yapısı içinde hatasız kullanmak açısından eşdizim yapıların sağladığı fayda tartışılmak önem taşımaktadır.

Romanlarda yer alan eşdizim yapıları, tekrarlamalardan mümkün olduğunca kaçınılarak, aşağıdaki şekilde ele almak mümkündür.

4.10.1. Hırsız ve Köpekler – 1961 (ال نص وال كلاب)

ولكن في الجو غبار خانق و حار ولا يطاق.

Fakat *hava boğucu ve dayanılmaz* bir *sıcak* vardı. (Mahfuz, 1991, s. 7)

هذه الطرقات المثقلة بالشمس.

Güneşin etkisiyle *aşırı sıcak* bu yollar. (Mahfuz, 1991, s. 7)

وهذه السيارات المجنونة والعاثرون والجالسون.

Bu *çılgın arabalar*, gelip geçenler, oturanlar... (Mahfuz, 1991, s. 8)

سلم يا سعيد...

Teslim ol Said! (Mahfuz, 1991, s. 47)

4.10.2. Kırlangıçlar ve Sonbahar – 1962 (الذسمان والذخریدف)

الید قصیرة، و موقف الحکومة دقیق...

Zaman kısa ve karar verme zamanıysa çok az. (Mahfuz, 1991, s. 51)

القیامة قامت...

Kıyamet koptu. (Mahfuz, 1991, s. 51)

تصوّر سعادتک إننی لم أستطع الإتصال بوزیري حتی الآن...

Benim şimdiye kadar *bakana bile ulaşamadığımı* hayal edin. (Mahfuz, 1991, s. 53)

مرکزک کبیر،

Makamın büyük. (Mahfuz, 1991, s. 55)

ماذا تریدون؟

دماً جدیداً طاهراً.

Ne istiyorsunuz?

Taze ve temiz kan. (Mahfuz, 1991, s. 57)

البلد لم یمت بعد...

Ülke henüz ölmedi. (Mahfuz, 1991, s. 57)

إذن فلتکن الأحزاب فوق الملك!

O zaman *partiler kralın üstünde* olsun. (Mahfuz, 1991, s. 58)

الملك إنتهى.

Kral bitti. (Mahfuz, 1991, s. 62)

قلبي يحدثني بأني ساجدك هنا...

İçimden bir ses seni burada bulacağımı söylüyor. (Mahfuz, 1991, s. 66)

لقد أعطيته درساً لا ينسى...!

Ona dersini verdim, artık unutmaz. (Mahfuz, 1991, s. 72)

تاريخنا نفسه مهدد بالابادة...

Bizzat tarihimiz yok olma tehdidi altında. (Mahfuz, 1991, s. 76)

أين شراعك؟ ... أنت زورق بلا شراع!

Yelken nerede?... Sen yelkensiz bir kayıksın. (Mahfuz, 1991, s. 88)

أنت لم تقرر بعد أن تفتح قلبك لي...

Kalbini bana açmaya henüz karar vermedin. (Mahfuz, 1991, s. 106)

4.10.3. Dilenci – 1965 (الشحاذ)

ولكنك عملاق بكل معنى الكلمة.

Kelimenin tam anlamıyla dev gibisin. (Mahfuz, 1991, s. 319)

وكثيراً ما أضيق بالدنيا.

Dünya bana dar geliyor. (Mahfuz, 1991, s. 320)

ولكنك تداويني بنوع من الفلسفة.

Beni bir çeşit felsefeyle tedavi ediyorsun. (Mahfuz, 1991, s. 321)

نكرى غبراء كالطقس المنحوس.

Tozlu hatıralar kötü havalar gibidir. (Mahfuz, 1991, s. 322)

ما هو إلا كلام ركيك.

O sadece ve sadece *hassas ve narin ifadedir.* (Mahfuz, 1991, s. 328)

أهو من الملائكة؟

O meleklerden mi? (Mahfuz, 1991, s. 329)

أقذف بشعرك في المعركة تظفر بآلاف المستمعين!

Şiirini kargaşanın tam ortasında *fırlat*, binlerce hayran *kazanırsın.* (Mahfuz, 1991, s. 330)

الموهبة ماتت إلى الأبد.

Yetenek tamamen ölmüş. (Mahfuz, 1991, s. 330)

مات القانون قبل الفن،

Hukuk, sanattan önce ölmüş. (Mahfuz, 1991, s. 330)

لا تتحدث هكذا أمام القمر...

Ay karşısında böyle konuşma. (Mahfuz, 1991, s. 341)

الصبح طلع...

Gün doğdu. (Mahfuz, 1991, s. 342)

ولكن لك قلب من ذهب!

Fakat *altın kalplisin.* (Mahfuz, 1991, s. 343)

سأدقّ الجدار الأصمّ.

Sağır duvara vuracağım. (Mahfuz, 1991, s. 343)

أليس هو عشنا!

Bizim yuvamız değil mi? (Mahfuz, 1991, s. 343)

قل إنك جئت ن أقصى الأرض من أجل وردة!

De ki ben yeryüzünün en uzak noktasından sadece *bir gül için geldim*. (Mahfuz, 1991, s. 347)

وردة لم تعد تقوم بواجباتها...

Gül, artık görevini yapmıyor. (Mahfuz, 1991, s. 347)

ذلك أن قلبك من ذهب كما قلت لك...

Demek ki daha önce de söylediğim gibi senin *kalbin altın gibiymiş*. (Mahfuz, 1991, s. 348)

بل قل إنك تلطخ كرامتك مع امرأة ساقطة!

Ya da haysiyetinin *rezil bir kadınla kirlendiğini* söyle. (Mahfuz, 1991, s. 348)

أو أعشق لأبلغ اليقين!

أو تسقط مريضا بلا علة!

Ya *doğruya ulaşmak için âşık* olacağım.

Ya da sebepsiz yere *hasta* olacaksın. (Mahfuz, 1991, s. 350)

أما زوجتي فلا تكف عن شن الحرب عليك.

Ama karım sana *savaş açmaktan* vazgeçmez. (Mahfuz, 1991, s. 350)

منذ عاودني المرض.

Hastalık tekrar ettiğinden beri, (Mahfuz, 1991, s. 354)

أنفاس المجهول وهمسات السر...

Yabancı'nın nefesleri, *sırrın fısıltıları*... (Mahfuz, 1991, s. 357)

أكان حزنك أكبر من حبنا؟

Üzüntün sevgimizden daha mı büyük? (Mahfuz, 1991, s. 358)

عذاب يعالج بالصبر الطويل...

Acı, ancak uzun bir sabırla geçer. (Mahfuz, 1991, s. 358)

4.10.4. Nil Üzerinde Gevezelik – 1966 (ثرثرة فوق النيل)

هل أصلح له حقاً؟

Ben gerçekten ona layık mıyım? (Mahfuz, 1991, s. 387)

وهل لذلك ستنام في الشرفة حتى يغسلك الندى.

Rutubetten ıslanma pahasına bunun için mi balkonda yatacaksın. (Mahfuz, 1991, s. 388)

يجب أن تأتي تحن بحاجة إلى دم من نوع جديد.

Gelmen lazım, taze kana ihtiyacımız var. (Mahfuz, 1991, s. 390)

أنا شبيخة حقاً منذ أن حدثني قلبي بأنني واجدة عندكم أشياء عجيبة مثيرة!

Kalbimi dinlediğimden beri eminim ki sende farklı bir şeyler var. (Mahfuz, 1991, s. 391)

كلام لا يدخل العقل.

Aklın algılamadığı bir kelime, (Mahfuz, 1991, s. 393)

قلمك ذو إستعداد أدبي.

Kalemin edebiyata hazır, (Mahfuz, 1991, s. 393)

عليك أن تبحث لي عن فتاة مناسبة في الظلام.

Bana, bu geceye uygun bir kız bulman gerekiyor. (Mahfuz, 1991, s. 394)

إنّك ألطف من قطر الندى!

Sen su damlasından daha yumuşaksın. (Mahfuz, 1991, s. 396)

إذن فلنبدا بك،

O zaman sıra bende. (Mahfuz, 1991, s. 397)

لم أخض حربا ولم أمارس الحكم بعد...

Ne savaşa girdim ne de iktidar oldum. (Mahfuz, 1991, s. 397)

أمامكم ساحرة ستحول بقلمها المهزلة إلى دراما هادفة. ولكن هل تؤمنين حقا
بذلك؟

Karşında büyücü var. Bu *kalem hareketleriyle* her şeyi güzelleştirecek. Ama sen buna gerçekten inanıyor musun? (Mahfuz, 1991, s. 397)

هو الوحيد فينا الذي سيعيش بعد الموت...

İçimizden öldükten sonra yaşayacak olan tek kişi o. (Mahfuz, 1991, s. 398)

جاء دورك.

Sıran geldi. (Mahfuz, 1991, s. 399)

صبرك يا عزيزتي وإلا فلن تدور الجوزة؟

Sabırlı ol azizim, yoksa plak döner mi? (Mahfuz, 1991, s. 400)

وهل اقتصر الأمر على الانغمام الرقيقة؟

İnce bir ritme mi kaldı her şey? (Mahfuz, 1991, s. 401)

لتسال عن ذلك الغدة النخامية...

Bunu o hormonlara sorarsın. (Mahfuz, 1991, s. 402)

قدماي لا تكادان تحملاني...

Ayaklarım beni taşıyamıyor. (Mahfuz, 1991, s. 403)

والعمر الطويل لك،

Senin ömrün uzun olsun. (Mahfuz, 1991, s. 407)

يسأل كثيرون عن سر خمورك في ظلها؟

Neden o kızdan büyüleniyorsun diye birçokları soruyor? (Mahfuz, 1991, s. 407)

BÖLÜM V

SONUÇ

Dilin yapısını oluşturan en temel unsur sözcüktür, kelimedir. Dil öğretimi sırasında daha fazla sözcüğe, daha fazla kelime dizilimi tecrübesine ihtiyaç duyulmaktadır. Öğretim aşamasında oluşturulan sözcük fazlalığı, dilin daha iyi ve etkin kullanıldığının ve iletişimin daha sağlıklı yapıldığının bir göstergesidir. Sözcük fazlalığı ve kelime dizilimi zenginliği, aynı zamanda dil öğretimini de daha kaliteli ve işlevsel kılmaktadır.

Reklam, tanıtım ve ajans çalışmaları sırasında sözcük tasarrufu oldukça önemlidir. Verilmek istenen mesajın etkili ve akılda kalıcı olması için sözcük sayısında tasarrufa gidilmesi gerekmektedir. Daha az kelime sayısı ve daha vurucu ifadeler bu sektörde başarıyı yakalamak için oldukça gereklidir. Bu sektörde bütün odaklanma pazar oluşumuna ve müşterinin beğenisine yönelik kurgulanmaktadır. O sebeple verilmek istenen mesajın en veciz, en kaliteli ve kafiyele verilmesine, bu yönlendirmenin de doğal olarak ticarete etki etmesine gayret edilmektedir. Dil öğretiminde ise bunun gibi bir sözcük tasarrufu kaygısı, gerek duyulmamasının da ötesinde bizzat kaçınılması gereken bir husustur.

Dil öğretimi aşamasında, kelime dağarcığını özellikle geniş tutmak gerekmektedir. Günlük hayatın herhangi bir noktasıyla ilintilenecek şekilde ve oldukça geniş bir yelpazede kullanım alanına ihtiyaç vardır. Bu aşamada öğrencinin karşılaştığı her nesne, olgu, kelime, ünlem, hatta yansıma sözcükler dâhi öğrenilen dile temel teşkil etmektedir. Dil öğretiminin temel aşamasında oluşan bu hassasiyet, dilin kullanımı aşamasında da etkisini gösterecektir.

Dil toplumu birbirine bağlamaktadır. Dil sokakta, hayatın odak noktasında, okulda ve arkadaş ortamında kullanılmasıyla anlam kazanmaktadır. Hayattan, sokaktan, günlük

kullanımdan uzak kalan bir dil, içinde bulunduğu toplum açısından da bir mana ifade etmemektedir.

Sözlü kültürün taşıyıcı unsuru olmasının yanı sıra dil, yazılı kültürün oluşumunda ve aktarılmasında da hayati öneme sahiptir. Kaleme alınmış bütün eserlerin, gazete ve dergi gibi mecmuaların, ders kitaplarının ve bunun gibi yazılı eserlerin de taşıyıcı kolonunu dil oluşturmaktadır. Bütün yazılı eserlerde de, sözcükler yardımıyla o toplumun kimliği konusunda ipuçlarına ve yansıtıcı öğelere ulaşmak mümkün olacaktır.

Dile ait olarak ortaya çıkan ve dilin hemen hemen bütün hususiyetlerini yansıtan en önemli yazılı örnekler edebi eserlerdir. Edebiyat, toplumun en derinlikli noktalarına ışık tutan ve en gözlenebilir hale gelmesine yardımcı olan yaşam alanıdır.

Edebiyat, dile ait bir üretilimdir. Edebiyat, dilin mevcut yalın halini tezyin eden, içinde derin yaşamsal öğeler bulunduran ve bu şekilde dilin daha başka ve özel bir görünüm kazanmasını temin eden kullanım alanıdır. Edebiyatın dil açısından taşıdığı anlam, dilin hayata dokunan birçok özelliğini gözler önüne sermesi ve dili nitelikli bir yaşamsal ürüne dönüştürmesi sebebiyle oldukça önemlidir. Tabir yerindeyse edebiyat sayesinde dil, insanla buluşmuş ve hayata açılmıştır.

Edebiyat, dilin henüz öğretim aşamasından ziyade daha sonraki bir zaman diliminin konusu gibi değerlendirilebilir. Çünkü henüz dil yeni öğreniliyor, kelime dizilimi ve dil mantığı yeni olgunlaşıyordur. Bu evrede, kelime ile daha fazla şey ifade etmeye gayret gösterilmeksizin sadece bir anlama yoğunlaşılabilir. Kademeli olarak tamlamaların, yansımaların, kalıp ifadelerin ve mecaz kullanımların anlaşılır kılınması daha kolay gelebilir. Öğrenim aşamasının çok sonraki zamanlarında konu haline getirilecek olan edebiyat ile bu dönemde ilgilenilmesi anlamsız gibi de durabilir. Çünkü bir tarafta daha yeni öğrenilmeye çalışılan bir dil, diğer tarafta da dilin dönüşmüş hali bulunmaktadır. Birbiriyle henüz bu aşamada ne şekilde ilişkilendirileceği sorusu, akıllara takılacak ilk husus olacaktır.

Edebiyat, dil açısından bir yaşam alanıdır. Ham haldeki bir dilin, yaşam ve kültür öğelerinin de katkısıyla değişmiş ve dönüşmüş şeklidir. Edebiyat denildiği zaman artık dilden daha fazla ve farklı bir şey söylenmiş olmaktadır. Bu yönüyle edebiyat, dile dair birçok iz barındırdığı gibi, o kültüre ve yaşam bilgisine dair de çok kuvvetli izler taşımaktadır. Bu sebeple edebiyat ve dil sarsılmaz bir bağla birbirlerine bağlanmıştır.

Sözcük zenginliği ve çeşitliliği açısından edebi eserlerin hiç de azımsanmayacak bir kaynağa sahip olduğu tespit edilmektedir. Edebi eserlerde yer alan sözcük çeşitliliği kimi zaman tasvirlerin yardımıyla mükemmel düzeyde artış gösterirken, kimi zaman da ara cümlelerle ve yaşamdan izlerle muazzam düzeyde dile zenginlik katmaktadır. Edebi eserlerde gün yüzüne çıkan dil zenginliği, okuyucuyu dilin büyümlü atmosferine davet etmekte, bu dilin içinde daha bilinmez nice maceralara atılmanın mümkün olabileceği fikrini uyandırmaktadır. Sözcükler yardımıyla hayatın birçok farklı noktasına dokunmak, onu tasvir etmek, anlamlandırmak bu yönüyle mümkün kılınmaktadır.

Edebi eserler, aslında baştan sona bir cümle ile geçirilebilecek olan bir mefhumu hayatın zenginliği ile genişletmektedir. Böylesi büyük bir anlam derinliği, edebi eser yardımıyla dili de başka bir iklime taşımaktadır. Edebi eser yardımıyla iki cümle arasına artık yaşam girmiştir. Cümleler gülün renk tonuna, gürültünün şiddetini tasvir eden sığa, bakkal ile manavın söz düellosuna bulanmıştır. Cümleler, mutluluk ve sevinçten, keder ve hüzünden, kaygı ve karmaşadan bağımsız değerlendirilemeyecek bir hal almıştır. Cümlelerin arasına birçok yaşamsal öge eklenmiş, bu vesileyle de cümlelerin canlı olduğu ve büyülebildiği fikri verilmiştir.

Dil canlıdır. Dilin canlı olduğu gerçeği, belki de en fazla bir edebi eser yardımıyla gözler önüne serilebilmektedir. Yerine göre bir cümleyle de sınırlanabilecek bir ana fikir, koskoca bir romana veya hikâyeye genişleyebilmektedir. Bir dil açısından düşünülecek olursa, böylesi bir sözcük zenginliğine sahip olan edebiyatın dilden ve dil öğretiminden bahsedildiğinde değerlendirme dışı kalması kabul edilemezdir.

Edebi eserler oldukça fazla sayılabilecek bir sözcük zenginliğine sahiptir. Tanımlamaların yapılması sırasında kullanılan detaylar, tasvir cümlelerinin zenginliği, betimlemelerin dile kattığı ahenk, başlı başına üzerinde durulması gereken sözcük harikalarıdır. Bir dil belki de en gerçekçi kullanım alanına bir edebi eser yardımıyla ulaşabilir demek çok da abartılı sayılmasa gerektir. Dilin kendisini gerçekleştirebilmesi ve en geniş kapsama ulaşabilmesi için böyle bir çalışma alanı uygun bir fırsat olacaktır.

Edebi metinler, dil öğretimi sırasında okuma-yazma-dinleme ve konuşmadan sonra kültürel birikimi de aktarmak hususunda beşinci saçı ayağını oluşturmaktadır. Öğrenciler, edebi eserlerle tanıştırlarak hem hedef dilin kültürünü öğrenecek, hem de edebi eserlerin

yazıldığı dilin inceliklerini, anlatım ve kullanım özelliklerini öğrenme imkânına sahip olacaklardır.

Tezimizde, edebi birikimi sebebiyle oldukça önemli bir isme mercek tutulmuştur. Necîb Mahfûz, Arap Edebiyatı açısından son yüzyılın kilometre taşlarından birisidir. Yaşadığı döneme ışık tutan eserlerinin başarısının yanında, romanlarını kaleme aldığı dil olan Arapça'nın da birçok özelliğini gözler önüne sermesi ve kullanılır olmasını sağlaması açısından da önemli bir isimdir. Bu özelliği sebebiyle birçok genç edebiyatçıya da esin kaynağı olmuştur.

Tez çalışmasının bütün ilgili bölümlerinde romanlarda kullanılan diyalog cümlelerinin kavramsal ve iletişimsel gücünden istifade edilmiştir. Diyaloglar, bir iletişim sırasında kullanılmış olması sebebiyle kurgu cümlelerden daha gerçekçi ve dil kullanımı açısından daha istifade edilebilirdir. Bu kapsamda örnek cümleler, ele aldığımız örnek çıkarımlar metoduyla, öğretmenin rehberliğinde incelenebilecektir. Dile ait bir edebi eserin doğal malzemesi olan cümle, aynı zamanda dil öğretiminin de etkin bir malzemesi olacaktır.

Alınan örnek cümleler vesilesiyle edebi eserlerin metinlerinin parçalanması ve öğrenciden oluşturması istenen pek çok Arapça yapıyı bulması da sağlanabilecektir. Bu, öğrencinin dili kullanıldığı ve konuşulduğu şekliyle öğrenmesini temin edebilecektir. Ayrıca parça ile bütün ilişkisi kurulabilecek, cümle ile ait olduğu metin arasında mantıksal bağ da kurgulanabilecektir.

Çalışmamızda, diyalogların sadece çıkarım yapılabilecek olan odak cümlesi örneklem olarak alınmış ve kullanılmıştır. Bu şekliyle alınan örnek cümleler monolog olarak da değerlendirilebilir. Fakat bu çalışmada dikkat çekilmek istenen husus, sadece ilgili bölümü ve ifade edilmek istenen sözcüğü öne çıkarmaktır. Gerçekten de bir romandan dil öğretimi açısından istifade edilmek istendiğinde, oldukça fazla sayılabilecek ve mecburen kısıtlamaya gidilecek bir manzara ile karşılaşılacaktır. Bütün diyaloglar ve geniş çerçeveye ele alınırsa asıl odaktan uzaklaşmış ve verilmek istenen kapsamlı mesaj kesintiye uğramış olacaktır. Diyalogda yer alan bütün cümlelerin bu maksada engel olabileceği varsayılmış, bütün diyalog cümleleri verilmediği gibi, birçok noktada kullanılan asıl cümle bile uzun olduğu ve asıl kapsamdan uzaklaştıracağı düşüncesiyle cümle kısaltmaya gidilmiştir.

Tezimizde 6 romanın bütün diyalog cümleleri incelenmiş ve “*Hitap, Selamlama ve Komut İfadeleri*”, “*Sıfat, İsim ve Sıfat Tamlamaları Kullanımları*”, “*Argo İfadeler*”, “*Kalıp Cümleler ve Deyimsel İfadeler*”, “*Hayret ve Şaşkınlık İfadeleri*”, “*Alkış/Kargış ve Halk Dili Kullanımları*”, “*Eşdizim Yapılar*” başlıkları olmak üzere 7 ana başlıkta örneklemeler sunulmuştur. Aynı ve benzer cümle kullanımlarından oldukça kaçınılmış ve daha farklı örnek cümleye alan açmak düşüncesiyle hassas davranılmıştır.

“*Hitap, Selamlama ve Komut İfadeleri*” başlığında günlük karşılaşma cümleleri değerlendirilmiştir. Ünlem ifadesi ve en yalın kullanımlar olarak değerlendirilebilecek olan bu ifadeler, dile sıcaklık katmaktadır. Bu vesileyle dilin teorik kısmının ötesinde daha çok pratik yönünün olduğu, iletişimsel özelliğinin en sade kullanımlarda bile fayda sağlayabileceği fikri verilmek istenmiştir. Büyük-küçük, amir-memur, bay-bayan gibi çeşitli sosyal sınıfların birbirlerine hitap şekillerinin daha net gözlemlenmesi, komut cümlelerinin özelliklerinin görülmesi amaçlanmıştır.

“*Sıfat, İsim ve Sıfat Tamlamaları Kullanımları*” bölümünde cümlelerin isim-sıfatları değerlendirilmiş ve ilgili tamlamalardan örnekler verilmiştir. Ders sırasında ilgili konular işlendiği sırada, sıradan ve kurmaca kelimeler yerine gerçek bir metinden ve nitelikli bir yazarın cümlelerinden derleme yapılması, dersi daha renkli kılacaktır. Renklerin ve sıfat kullanımlarının yanı sıra birbiriyle özdeşleşen ifadeler de bu vesileyle örneklendirilmiştir.

“*Argo İfadeler*” bir dilin kendisini belki de en savunmasız hissettiği örneklerdir. Hayat bir bütün olduğu gibi romanlar da bütünüyle değerlendirilmeli ve sözcükler açısından en aykırı birliktelikler de vurgulanmalıdır düşüncesiyle bu bölüm şekillendirilmiştir. Bu kısımda öğrencilere, bir araya gelmesi öngörülen kelimelerin ötesinde olarak, bu beraberliği tahmin edilemeyen kullanımlar sunulmuştur. Bu noktada öğrenciye ufuk çizgisini genişletmesi ve dilin sınırlarının aslında daha uzaklara kadar gittiği fikri verilebilecektir.

“*Kalıp Cümleler ve Deyimsel İfadeler*” başlığında, dilin gizli kısmı olan deyimler ve kalıp ifadeler üzerinde durulmuş ve örneklemeler verilmiştir. Dilde bazı şeyler mukayese edilmeyebilir ve bu zamanlarda ifadeleri olduğu gibi kabul etme zorunluluğu doğmaktadır. Özellikle bir ifadeyi hedef dile çevirme hususunda yaşanan bu zorluk, dilin derinliğini göstermektedir. Deyimler ve kalıp ifadeler başlı başına retorik çalışmalardır. Bu kısımda, başlı başına kendisi büyük bir kabiliyet olan yazarın dil konusundaki başarısı ve kalıp

ifadeleri adeta bir sanat eseri gibi cümlelere eklemlediği gösterilmek istenmiştir. Belki de kurmaca cümlelerin ve metinlerin en yetersiz kaldığı alan, bu nokta olabilir. Dersler sırasında bu şekilde daha gerçekçi ve ayrılmaz örneklerin kullanılması ve öğrencinin istifadesine sunulması, alınması beklenen mesafe-süre denklemini etkileyeceği gibi, öğrenci açısından derse odaklanmayı da temin edecektir.

“*Hayret ve Şaşkınlık İfadeleri*” ünlem örneklemleri olarak değerlendirilmiş ve aslında edebi eserlerde oldukça fazla sayıda kullanılan sözcüklerdir. Bu bölümde de tekrarlardan kaçınmak ve uzun cümleleri kısaltmak suretiyle bütün dikkatin asıl sözcüğe odaklanması temin edilmeye çalışılmıştır. Ders sırasında da öğretmen öğrencilerin bu ifadeleri kullanmasını isteyebilir, böylelikle ders sırasında öğrenci dikkati ve algısı temin edilmiş olabilir. Öğrencinin ders sırasında gördüğü ve üzerinde sınıfla birlikte çalıştığı bir sözcüğü edebi eserde de görmesi, algıda seçiciliği temin edecektir.

“*Alkış/Kargış ve Halk Dili Kullanımları*” bölümü, yazılı kültürden ziyade sözlü kültürün zenginliğini gözler önüne sermektedir. Kullanılan örneklemlerin kurmaca metinlerde ve cümlelerde bulunması ise oldukça zordur. Bu özelliğe sahip sözcükler de algıyı şekillendirecek ve öğrenciyi güdüleyecektir. Sosyal hayatın akışında bu sözcüklerin kullanılıyor olması, var olan zenginliği göstermektedir. Dua-beddua sözcükleri ve sadece halk dilinde bir mana ifade eden sözcükler, sosyal hayatın herhangi bir noktasında karşılaşılabilecek cinsten ve oldukça yaygındır. Burada da mümkün oldukça örnek sayısını çeşitli tutmaya, sair kullanımlara en az düzeyde yer vermeye gayret edilmiştir.

“*Eşdizim Yapılar*” ayrı değerlendirildiğinde başka manalara, birlikte olduğunda ise tamamen farklı anlamlara işaret eden yapılardır. Eşdizim kullanımlar dil öğretiminde son derece gerekli olan motivasyonu temin edici, öğrenme merakını kamçılایıcı ve konu akışına odaklayıcı yönü itibariyle son derece önemli bir konudur. Konu hem ders akışını devam ettirecek, hem de öğrencide oluşması arzu edilen merakı artıracak bir içeriğe sahiptir. Bu da dersi öğrenci açısından daha verimli kılacaktır.

Dil öğretimi, motivasyon gerektiren bir adımdır. Dile tamamen yabancı bir birey, bu süreçte motivasyona oldukça ihtiyaç duyacaktır. Motivasyon ise, geçen zaman ve fayda ilişkisi korelasyonunda değer kazanacaktır. Bu kapsamda öğrenilen bilginin oldukça hızlı bir şekilde faydaya dönüşmesi ve günlük hayatın akışı sırasında sağladığı faydanın gözlemlenebilmesi, oldukça önem arz edecektir. Bu hız, günlük iletişimde en sık kullanılan

roman cümleleri ile sağlanacak ve dil öğretimine sağladığı motivasyonun yanında, azımsanamayacak bir hız da kazandıracaktır. Romanlarda kullanılan cümlelerin ve kelimelerin dil öğretimine olan katkısı, bu kelimelerin konuşma dilini de yansıttığı göz önüne alındığında daha net anlaşılacaktır.

Edebi metinlerin dil öğretimine dilbilimsel ve kültürel olarak sağladığı katkı, yeni yöntem ve yaklaşım çalışmalarının yapıldığı günümüzde oldukça değerlidir. Bu çalışmalarda literatür bilgisinin kazandırılmasına fayda sağlayacak daha etkin yollar aranmaktadır. Dilin teorik yapısından ziyade daha pratik ve işlevsel noktasına vurgu yapılmakta ve adeta bütün hücreleriyle canlı ve yaşayan bir dil aranmaktadır. Canlı bir dil edinimi için, dilin canlı ve yaşayan yönlerinin daha ön planda çalışılması gerekecektir. Bu adımın atılmış olması ve etkin bir öğretim süreci izlenmesi, dilin kullanılabilirliğini de olumlu yönde etkileyecektir.

Bütün bu çalışmalar ve adımlar, edebiyatı dil becerilerinin kazanımında çok daha etkin duruma getirmektedir. Edebi metinlerin kurmaca yapılarından ve alegorik özelliklerinden kaynaklanan kendine özgü zorluklarına karşın sürekli tekrarlanabilir olması, öğrencileri doğrudan dilin doğasıyla buluşturması ve gündelik hayatın içerisine çekebilmesi gibi hususlar dil öğretiminde farklı imkânlar sunmaktadır.

KAYNAKLAR

- Akreş, H. (2016). *Arapça 'da alkışlar ve kargışlar*. İstanbul: Rağbet
- Aksan, D. (1990). *Her yönüyle dil: Ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: TDK.
- Bardakçı, M. (1988). Necip Mahfuz'la edebiyet ve nobel söyleşisi. *Hürriyet Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi*. Aralık (97), 4-7.
- Cibaroğulları, F. (2007). *Edebi metinlerin yabancı dil fransızcanın öğretiminde kullanımı*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Doğan, C. (1996). *Yabancılara Arapça öğretimi esasları ve öğretim metotlarının incelenmesi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Doğru, E. (2011). *Dilin derin devleti deyimler*. Ankara: Fecr
- Erişik, Ö., & Yücel, F. (2002). Dil öğretiminde yazınsal metinlerin yeri. *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 63-76.
- Ersöz, M. A. (2014). *Necib Mahfuz'un Midak Sokağı adlı romanının tahlili*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gündüz, İ. (2008). *Necib Mahfuz'un Hammâratu'l Kittil Esved adlı eserinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- İspir, A. (2014). *Arapça yazılı medyada reklam dilinin incelenmesi ve reklam metinlerinin Arapça öğretiminde kullanımına yönelik öneriler*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Mahfuz, N. (1991). *Evlâdu Hâratinâ*. Beyrut: Lübnan
- Mahfuz, N. (1991). *El-Liss ve 'l-Kilab*. Beyrut: Lübnan
- Mahfuz, N. (1991). *Es-Summan ve 'l-Harif*. Beyrut: Lübnan
- Mahfuz, N. (1991). *Et-Tarîk*. Beyrut: Lübnan

- Mahfuz, N. (1991). *Eş-Şehnaz*. Beyrut: Lübnan
- Mahfuz, N. (1991). *Sersere Fevka'n-Nîl*. Beyrut: Lübnan
- Mahfuz, N. (1991). *Mîramar*. Beyrut: Lübnan
- Medni, B. (2010). *Arapça öğretiminde edebi materyallerin kullanımı*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Polat, T. (1993). Yazınsal metinler ve yabancı dil olarak Almanca öğretimi. *İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*.
- Soner, S. (2016). Yabancı dil öğretiminde edebiyatın yeri ve dil becerilerinin gelişimine katkısı. *EKEV Akademi Dergisi*, Yaz (67), 303-314.
- Suçın, M. H. (2007). *Öteki dilde var olmak*. İstanbul: Multilingual
- Uyanık, A., & Uslu, Z. (2013). Almanca öğretiminde yazınsal metin çevirisinin yeri. *Turkish Studies*, 8(4), 1407-1422.
- Ünal, D. Ç. (2005). Yabancı dil öğretiminde edebi metinler: Yenilikçi Yaklaşımlara Geçiş Süreci ve Gerekçeleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.
- Yıldız, M. (1992). *Necip Mahfuz (Hayatı, eserleri ve kısa hikayeleri)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldız, M. (1998). *Necip Mahzuf'un sembolik romanları*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.